БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетинген

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы.

1952 декабрь 27 СУББОТА № 252 (2682)

ӨРТӨӨ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

«Нью-Йорк таймстың» дипломаттыг корреспондентизи Джеймс Рестондан 1952 чылдың декабрь 21-де алдынган айтырыгларга эш И. В. Сталинның харыызы (1 арын).

Совет Эвилелинде (1 арын).

А. Румянцев.—Социализм үезинде экономнуг хоойлуларның характериниң дугайында (2—3 арыннар).

С. Доржу.—Ада-иелерни школа ажылынга киириштирер (3 арын).

М. Бугалдай. — Шүгүмчүлелдиг материалдарның күүселдезинче кичээнгейни улгаттырар (3 арын).

Мухамаджон Рахими. — Кайгамчыктыг боттаныышкын (3 арын).

Райпо ажылын үндезини-биле экижидер (4 арын).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының VII сессиязында совет төлээлериниң баштыңының оралакчызының Кол Ассамблеяның сессиязының даргазы Пирсонга чагаазы (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Бижик билбес чорукту узуткаары дээш демиселди күштелдирер

Ажылчы чоннарның культуралыг деннелин соксаал чок өстүрер, оларны коммунистиг моральдың бедик шынарларына кижизидер дугайында Коммунистиг партия, улуг Сталин үргүлчү сагыш салып, эртем билигже делгем орукту оларның мурнунга кызыгаар чогу-биле ажыдып турар. Партияның XIX съездизи чуртка улус чырыдыышкынының моон соңгаргы шапкын хөгжүлдезин хандырарының калбак перспективаларын ажыткан.

«ССРЭ-де социализмниң экономнуг проблемалары» деп классиктиг чаа чогаалынга коммунизмче шилчилгениң белеткели болур үш кол негелдениң бирээзи кылдыр эш Сталинның айтып турары болза, **«Ниитилелдиң кежигүннери оон хөгжүлдезиниң идепкейлиг ажылдакчылары болурунга четчир билигни алыр аргалыг болзун дээш, олар күш-ажылдың амгы турар хуваалдазының уламындан кандыг-бир чаңгыс профессияга бүгү казыында чыпшыр туттура бербейн, харын профессияны хостуу-биле шилип алыр аргалыг болзун дээш, оларның күш болгаш угаан аргаларының бүгү талалыг хөгжүлдезин ниитилелдиң бүгү кежигүннеринге хандырып болгу дег, ниитилелдиң шак ындыг культуралыг өзүүшкүнүн чедип алыры чугула»**—дээн.

Ынчаарга ол сталинчы айтыышкынны бистиң обласка чедиишкинниг боттандырарынга хамыктың чугула чүве болза, улуг назылыг чурттакчы чоннуң ортузунда эргиниң аар-берге артыышкыны— бижик билбес орукту дүрген узуткааш, ажылчы чонга чоокку каш чылдарның иштинде чеди чыл болгаш ортумак өөредилгеже шилчиир арганы бээри болур.

Обласка культура революциязының шак ындыг бурунгаар шураашкының хандырары чер-чериниң партия, совет, улус өөредилге органнарының мурнунга кажангызындан артык шыңгыы негелдени турган.

Ол сорулганы бистиң чамдык партия, совет, улус өөредилге органнарывыс багай эвес күүседип келгенин демдеглезе чогуур. Чижээ, Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана суму Соведи, ында «Искра» колхозта партия, комсомолдуң эге организациялары колхозчу тараачыннарның бижик өөредилгезин эки организастааны-биле бо чылын 108 кижи бижикти биче билир болгаш эки билир кылдыр өөретинген. Ол сумуда Маңмаа, Кара-кыс дээн ышкаш, 15—22 чедир кижилерни бижикке өөреткен мурнакчы культармейжилер бар.

Ол ышкаш Эрзинниң Качык сумузунга, Бай-Тайганың «Тиилелге» колхозка бижик өөредилгези база эки чорутунуп, чыл бурунгаар бижик билбес турган дыка хөй ажылчы чон ам бижиктиг болган. Качыкта ам 56 өөреникчилиг 4 бөлгүмде кичээлдер үзүктелиишкин чок үргүлчүлеп, программалыг материалдар чедиишкинниг шиңгээтинип турар. Оон ыңай, Бай-Тайганың «Тиилелге» колхозта мурнундан бээр-ле обласка сураг-жаан культармейжи, коммунист С. Дарыймаага удурткан 30 өөреникчилиг ийи бижик бөлгүмү боттарының өөредилгезин организастыг бедик деннелге эрттирип турар. Мындыг янзылыг эки чижектерни өске-даа районнардан элээн хөйнү тып болур.

Ындыг болза-даа, бир эвес ниити областыы-биле алыр болза, улуг улусту бижикке өөредириниң ажылында четпестер хөй. Партияның район комитеттери болгаш тус-тус эге организациялар, ол ышкаш райкүүскомнар оаза көдээ (суму) Советтери үгле ажыл-агый айтырыгларынче кичээнгей салгаш, чоннуң культуралыг деннелин бедидериниң үндезини—бижик билбес чорукту узуткаарының ажылын хөрекке албайн, оон боттуг удуртулгазындан шуут дашкаарлап турары-биле тургускулаан бижик бөлгүмнери чаягаар-ла сандарап дүжүп, областа бижик билбес болгаш биче бижиктиглериниң саны шоолуг-ла кызырылбайн турар.

Ылаңгыя Барыын-Хемчик районда ам-даа 506 бижик билбестер, 648 биче бижиктиглер санатынып турар. Ол ышкаш Улуг-Хемниң «Искра», Чаа-Хөлдүң Сталин аттыг колхозтарда база дыка хөй бижик билбес колхозчулар бар, а оларда партия, комсомолдуң эге организациялары бижик бөлгүмнерин үгле саазын кырынга организастаар чорук-биле кызыгаарлатынып келгеннер.

Облоно, тус-тус районолар чер-черде бижик өөредилгезин амдыгаа чедир-ле боттуг удуртулгага албаан, оон туржук кайда, чеже кижи бижик билбезил, чежези өөретингенил дээрзиниң тодаргай үчёду мынчага тургустунмаан. Ажылдап турар бижик бөлгүмнериниң культармейжилеринге практиктиг дузаламчы мурнукузу хевээр-ле көргүсүнмейн турар. Башкылар, эмчилер болгаш өске-даа көдээ интеллигенцияның бижик өөредилгезинге киржилгези багай. Мурнакчы культармейжилериниң ажылының дуржулгазында кандыг-даа нептерээшкин чок.

Улуг улустуң бижик өөредилгезинде бо үндезиг четпестер моон соңгаар мынчаар үргүлчүлээр ужур канчап-даа турбас. Обласка бижик билбес чорукту аргалыг-ла болза, дүрген узуткаар дээш чер-чериниң партия, совет, улус өөредилгезиниң органнары ол чугула ажылды хүнбүрүнүң доктаамал удуртулгазынга алыр ужурлуг. Бижик өөредилгезинге үргүлчүнүң контролюн боттандырар сорулга-биле районо эргелекчилериниң, партия эге организация секретарларының, көдээ Советтер удуртукчуларының, школалар директорларының отчёттарын КПСС райкомнарының бюроларына, райкүүскомнарның хуралдарынга өйөйде ап, илеретинген четпестерни ол дораан узуткаары дээш шиитпирлиг хемчегларни алыр херек.

Бижик билбес болгаш бижикти биче билир чорукту узуткаарының культпоходунга бүгү-ле башкылар-ны, көдээ ажыл-агыйны, медицинаның специалистерин идепкейлии-биле киириштирип, башкылаашкынның идея-методтуг деннелин бедидеринче, дээре культармейжилериниң ажылының дуржулгазын калбаа-биле нептередиринче кичээнгейни чидиглендирер херек. Ол ажылга профэвилелдер, комсомол организацияларының база культура-чырыдыышкын ажылдакчыларының калбак киржилгезин ыяавыла хандырар, оларга негелдени шыңгыырадыр. Чоннуң бижик өөредилгезинге эптиг байдалды тургузары-биле кижилерни үгле бөлгүмнерге хаара тудары-биле кызыгаарлатынмайн, харын ийи-чаңгыстап өөредир чорукту база практикалаар херек. Улус өөредилгезиниң органнары, садыг ажылдакчылары бижик бөлгүмнериниң өөреникчилерин болгаш культармейжилерни четчир санныг өөредилге номнары, бижик херекселдери база чырыткы-биле үзүктел чок хандырар ужурлуг. Чер-черге бижик өөредилгезин чедиишкинниг организастап болурунуң бүгү-ле аргалары бисте бар, үгле оларны чөп ажыглаар херек.

Партияның XIX съездизиниң шиитпирлерин өөренип турар

Танды районнуң ажылчы чоннары КПСС-тиң XIX съездизиниң шиитпирлерин, эш И. В. Сталинның «ССРЭ-де социализмниң экономнуг проблемалары» деп генийлиг чаа ажылын болгаш съездиниң түңнел хуралынга оон чугаазын улуг сонуургал-биле өөренип турар.

Ол документилерни ханызы-биле өөренирин район иштинге организастаар дугайында тускай шиитпирни партия райкому үндүрген. Съездиниң материалдарын өөренир бөлгүмнер колхозтарда, бүдүрүлге болгаш албан черлеринде организастатынган. Партия эге организациялары съездиниң шиитпирлерин ажылчы чоннарның калбак массазынга өөредирин организаставышаан, ону амыдыралга боттандырарынче чонну мобилизастап турар.

Сталин аттыг колхозта бо талазыбиле баштайгы кичээлдер бедик идеялыг деннелге эрткилээн. Бөлгүмнүң удуртукчузу эш Никитин кичээлдерни колхозтуң ажыл-агыйжы сорулгалары-биле эки холбаштырып турар.

Съездиниң шиитпирлерин өөренирин ол ышкаш «Кызыл партизан», «Революцияның чалбыыжы», Будённый аттыг болгаш Ленин аттыг колхозтарның партия организациялары эки организастаан.

„Нью-Йорк таймстың“ дипломаттыг корреспондентизи Джеймс Рестондан 1952 чылдың декабрь 21-де алдынган айтырыгларга

эш И. В. Сталинның харыылары

Айтырыг. Чаа чылдың келгенин болгаш Катышкан Штаттарга чаа администрацияның киргенин таварыштыр Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели биле Катышкан Штаттар келир чылдарда тайбың чурттап болур дээрзиниң дугайында Силер бодунарның бүзүрээшкининиңерни ам-даа барымдалавышаан турар Силер бе?

Харыы. Американың Катышкан Штаттары биле Совет Эвилелиниң аразынга дайынны чайлаш чок болур деп санап болбас, бистиң чурттарывыс моон соңгаар-даа тайбың чурттап болур дээрзинге бүзүревишаан турар мен.

Айтырыг. Силер бодаарынарга, улустар аразының амгы дүшкүүрлүг чоруунуң үнер дөстери кайдал?

Харыы. Совет Эвилелинге удур чорудуп турар „соок дайынның“ политиказының агрессчи хөделиишкиннери кайдала илереп турар болдур, ындыг бүгү чер бүрүзүнде-ле болуп турар.

Айтырыг. Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадыр дугайында айтырыгның талазы-биле Силерниң болгаш генерал Эйзенхауэрниң аразынга ужуражылганың болдунар аргалыын көөр төлээде, Эйзенхауэрниң чаа администрациязының төлээлекчилери-биле дипломаттыг чугаалажыышкыннарны сайшыяап көөр ирги Силер бе?

Харыы. Мен ындыг саналды үүлзүнүп көөр мен.

Айтырыг. Кореяда дайынга төнчүнү салыр сорулгалыг кандыг-бир дипломаттыг чаа хемчеглерге кады ажылдажып болур Силер бе?

Харыы. Кады ажылдажырын чөпшээрээр мен, үгле дээрге, Кореяда дайынны узуткаарынга ССРЭ сонуургалдыг.

Совет Эвилелинде

ЧЕР-ЧЕР СОВЕТТЕРИНИҢ СОҢГУЛДАЛАРЫНГА БЕЛЕТКЕЛДЕР

ЛЕНИНГРАД. Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдаларга белеткелдер областың хоорайларында болгаш районнарында чоруп турар. Сталинский, Калининский болгаш өске-даа районнарга бүдүрүлгелериниң партия организацияларының секретарларының чөвүлел хуралдары, агитаторларның хуралдары болгулаан.

Чер болганда соңгулда мурнуу чарыының хуралдары болгулап, ол хуралдардан соңгулда комиссияларынче кандидаттарны депшидип турар. «Рабочий» деп фабриканың коллективи областың соңгулда комиссиязынга кандидат кылдыр аргыкчы эш Материкованы депшиткен, «Ручьи» совхозтуң ажылдакчылары—Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры эш Егорованы, Волосовский районнуң «Идея» деп көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери—агроном эш Успенскаяны депшиткеннер. Областың соңгулда комиссиязының составынга кандидаттарның аразында РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы эш Орлова болгаш өскелер-даа бар.

ТБИЛИСИ. Тбилиси болгаш Кутаиси областарның база Мурнуу-Осетин автономнуг областың хоорайларында болгаш суурларында областарның соңгулда комиссияларынче кандидаттар депшидилгези чоруп турар. Ажылчыннар, колхозчулар болгаш интеллигенция боттарының хуралдарындан комиссияларның составынче эң эки стахановчуларны, бедик дүжүттүң мурнакчы мастерлерин, партия ажылдакчыларын, литературанын, эртемниң болгаш уран-чүүлдүң ажылдакчыларын депшидип турарлар.

Токарь Лаврентий Гочелейшвили, Грузин ССР-ниң улустуң артизи Тамара Чавчавадзе, Тбилисиниң Сталин аттыг паровоз-вагон септелге заводунуң сураглыг дарганы Константин Илуридзе, поэт Иосиф Нонешвили болгаш өскелер-даа Тбилиси областың соңгулда комиссиязының составынга кандидаттар кылдыр депшитирген.

ГРОЗНЫЙ. Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединге соңгулдаларның талазы-биле областың соңгулда комиссиязынче кандидаттар депшидилгези области чоруп турар. Депшитирген кандидаттарның иштинде—чуртта сураглыг өрүмнекчи мастер Григорий Малецкий, колхозчу, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Дарья Чухнова олар бар.

Район Советтериниң күүскомнары чөвүлел хуралдар эрттиргилээн, аңаа соңгулдаларга белеткелдериниң айтырыгларын чугаалажып көргеннер.

Амгы үеде соңгулда участоктарының кызыгаарларын тодарадып турар. Сталинский районда соңгукчуларның данзызын кылып эгелей берген.

МАГНИТОГОРСК. Ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Совединге соңгулдалар талазы-биле соңгулда округтарын тургускулаан. Соңгулда комиссияларының составынче кандидаттар депшидилгези эгелээн. Челябинск область Совединге соңгулдалар талазы-биле комиссияга кандидат кылдыр эң эки кан эзилдирикчизи Гречишкинни бирги Мартен цехиниң коллективи депшидип үндүрген. Эмчи Черевко, инженер Арбаменков, артист Зима болгаш өскелер-даа хоорай Совединге соңгулдалар талазы-биле соңгулда комиссиязының составынга кандидаттар кылдыр боттарының коллективтеринден депшитиргеннер.

Партия болгаш совет организациялар ажылчы чоннарның ортузунда полит-массалыг ажылды улам калбартып турар. Чаа-чаа агитпунктуларны ажыдып турар.

(СЭТА).

ДОННУҢ ХОВУЛАРЫНДА ЧАА СУУРЛАР

ДОНДА-РОСТОВ. Ново-Соленовский суур география чуруктарында ам-даа дүжүртүнмээн, ынчалза-даа чурт ону эки билир. Ында Волга-Доннуң судно чоруур В. И. Ленин аттыг каналының эң чугула тудуглары, Цимлянское далайны тургускан плотина, Цимлянская ГЭС, шлюзтар, суггарылга системазының башкы тудуу, Волга-Донда эң улуг Цимлянский порт мөөңнешкен болуп турар.

Суурнуң кудумчуларын асфальтылап каан, ынчаарга плотинаның сиртинче үнген кол автомобиль магистралы бетон-биле шыптынган.

Плотинаның эдээнде культура болгаш дыштанылга паркы, Приморский бульвар чатылып чыдар. Суурнуң төп шөлүн клубтуң, ортумак школаның, аалчылар бажыңының бажыңнары болгаш чурттарының улуг бажыңнары каастап турар. Кежээ Ново-Соленовский электри оттары-биле чайыннандыр каастаныптар.

Цимлянскийниң суг белдирин тудуп турганының үезинде ышкаш Ново-Соленовский штаб болуп турар, ынчалза-даа ам ол Алдыкы Донда калбарып чоруп турар суггарылга болгаш гидротехниктиг тудугларның штабы апарган.

Мурнунда плотинаны дургаар турган тудуг районнары ам ховуларда барган. ынаар Цимлянский далайның суун чорудуп турар.

Ново-Соленовскийден 30 километр черде, Доннуң магистралдыг каналының мурнуу талаже эгли берген черинде Восход деп бир чаа суур туруп турар. Ол болза, Доннуң магистралдыг каналының тудугжуларының сууру-дур.

Партияның XIX съездизиниң шиитпирлерин ёзугаар суггарылга каналдарының тудуушкунун бирги чергениң деп көрүп турар. Партияның ол айтыышкынын күүсетпишаан, тудугжулар суггарылга бугаларының казыышкынының темпилерин улам күштелдирип турар.

Восход суурнуң ажыл-ишчилери амгы үеде улуг сорулганы шиитпирлеп турарлар. Доннуң магистралдыг каналының баштайы 23 километр черин тударының талазы-биле онаалдазын алдарлыы-биле күүсетпишаан, база Алдыы-Дон каналдың салыышкынын дооскаш, тудугжулар Доннуң магистралдыг каналының ийиги ээлчээниң тудуунда ажылдап турарлар.

Дон ховуларынга өзүп үнген Восход болгаш Южный деп суурларны ажылчыннар суурлары кылдыр чаартып турар. Мартыновский, Веселовский болгаш Багаевский районнарның тудушкан черинде, Доннуң магистралдыг каналындан Багаевский болгаш Садковский хуваакчы каналдарның адырланып үнүп турар черинде тудугжуларның база бир сууру өзүп турар. Кыска хуусааның дургузунда ацаа чурттарының он-он бажыңнарын, клуб, школа, хлеб заводу, столовая, магазин болгаш өске-даа бажыңнарны тудуп тургускан.

Ховунуң чаа суурунда бетон заводун тургускан, септелге-механика мастерскаяларының болгаш өске-даа дузалал бүдүрүлгелериниң улуг бажыңнарын тудуп турар.

Доннуң ховуларында чаа тургустунган үрезин, хөвең, виноград совхозтарының суурлары база тыптып турар.

(СЭТА).

«Кемеровоуголь» комбинат чыл планын күүсеткен

КЕМЕРОВО. «Кемеровоуголь» комбинаттың дагжылары 1952 чылдың үлүүнүң хөмүр дажының сөөлгү тонналарын казып үндүрген.

Эрткен чылдың ол үезинге деннээрге, хөмүр даш казып үндүрүүшкүнүнүң хонукта ортумак хемчээли 10 хуу улгаткан. Ол-ла үениң дургузунда ажылчыннарның күш-ажылының бүдүрүкчүлүү 8,6 хуу улгаткан. Хөмүр даштың шынары экижээн болгаш оон бот-үнези дыка чиигээн. Оон ачызында комбинат 11 айларның дургузунда пландан дашкаар чыылдага 4,5 миллион рубльди немей алган.

(СЭТА).

Хөй эвес каът бажыңнарга чыылдалыг фундаментилер

РИГА. Хөй эвес каттыг бажыңнарны тударынга чыылдалыг фундаментини ажыглаарын Риганың тудуг трестизиниң инженери Н. Я. Лев саналдаан.

Чыылдалыг фундаментилер болза, заводка белеткеп кылдыган бетон блоктардан тургустунар. Оларны ажыглаары ажылдың хуусаазын ийи катап кызырар болгаш оон шынарын экижидер. Фундамент тургузарының үнези 25 хуу чиигээр.

«Стройдеталь» комбинаттың коллективи фундаментилерге бетон блоктар бүдүреринин аргазын чедиишкинниг шиңгээдип алган. Ындыг блоктарны Латвияның тудугларынга калбаа-биле ажыглаар.

(СЭТА).

Хуусаадан он хонук эрте

Кызыл районда МТС-тиң механизаторлары 1952 чылдың дөрткү кварталында септелге планын 10 хонук бурунгаар күүсеткен. Олар чаа чылга уткуштур январь 1-ге чедир 2 тракторларны септээрин хүлээнип алган ажылдап турар.

МТС-тиң механизаторларында ажылынга мергежилдиг, хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар Ламажык, Фомин, Сизин, Сымчаан оол ышкаш кызымак механизаторлар хөй.

Чер болгандан

Бай-Тайга районда соңгулдалар белеткели чедиишкинниг чоруп турар. Район Совединге соңгулдалар талазы-биле 25, көдээ Советтерге 4 соңгулда комиссиялары тургустунган.

Соңгулда комиссияларынга депшитирген, эң-не эки кижилер ажылдап эгелей бергилээн.

* * *

Чоокта чаа Каа-Хем районнуң интеллигенциязының хуралы болган. Аңаа партияның XIX съездизиниң шиитпирлерин боттандырар талазы-биле партия райкомунуң секретары эш Верзилин илеткел кылган.

Хуралга Сарыг-Септиң чеди чыл школазының директору эш Иванов, Медведевка школазының башкызы эш Дикунов болгаш оон-даа өскелер санал берген.

* * *

Тес-Хем районда Калинин аттыг колхоз часкы тарылгага белеткелдерин чер-черниң Советтеринге соңгулдалар хүнүнге үткуштур доозарын хүлээнген.

Дажының удуртулгазында септекчи бригада декабрьның 20-ге чедир 8 андазыннарны, 10 илиирлерни, 1 триерни болгаш 1 сеялканы база 30 аътка хомуттарны септээн.

* * *

Баян-Талада «Октябрь 30 чылы» көдээ ажыл-агый артели мал талазы-биле Чөөн-Хемчик районда бай колхозтарның бирээзи. Ында шээр мал безин 5000 ажып турар.

Колхозтуң хою бо чылын 16 кезек черде эки кыштаглатынган. Амгы үеде хой кидин-не төрүп эгелээн. Төрүтүнген хураганнар семис, эки доругуп турар.

* * *

Танды районда «Победа» колхоз келир чылдың тарылгазынга урдунган үрезиннерден 850 центнерни арыглап алган. Ол талазы-биле Салчак, Хуракпан, Ёнзак олар организакчы болуп илереп турар.

* * *

Чер-черниң Советтеринге соңгулдалар кампаниязын чедиишкинниг эрттирери-биле Эрзин район Совединиң күүскому семинар организастаан.

Семинарга көдээ Советтериниң даргалары болгаш секретарьлары, колхозтар даргалары, парторганизация секретарьлары база партия, совет активчилер өөренип эрткен.

Социализм үезинде экономнуг хоойлуларның характеринин дугайында

Эш Сталинның «ССРЭ-де социализмнин экономнуг проблемалары» деп чаа шылгарангай ажылы — марксизм-ленинизмнин эртинезинге эң улуг салыышкын болур. Эш Сталин ол ажылынга социализмнин политиктиг экономиязының кол айтырыгларын салган болгаш шиитпирлээн база социализмден коммунизмче чоорту шилчилгенин орукгарын айыткан болгаш амгы үеник капитализминин проблемаларын эртем ёзугаар ажылдап кылган.

Марксисчи-ленинчи политиктиг экономия болза, Маркс—Энгельс — Ленин — Сталинның улуг өөрединиң тургустунган чугула кезии болур. Ол болза, кижи төрелгетен ниитилелиниң амыдыралының эн ханы үндезиннерин көргүзүп, оон экономнуг хөгжүлделерин башкарып турар хоойлуларны тодаргайлап, капитализмнің өлүмүнүң болгаш эң-не депшилгелиг ниитилел тургузуу — коммунизм-биле оон солутунарынын чайлаш чогун көргүзүп турар. Мынчангаш социализмнің дайзыннары марксисчи-ленинчи экономнуг теорияже эң-не өжээннин-биле болгаш көөр хөннү чогу-биле халдап келген болгаш халдаарын үргүлчүлеп турар.

Буржуазия болза, ниитилелдің экономнуг хөгжүлдезинің хоойлуларын ёзулуг эртем ёзугаар тайылбырлаарындан коргар. Ол болза, бодунуң чалча эртемдээннеринден объективтиг шынны илередирин эвес, а харын бодунга таарымчалыг болгаш ажыктыг янзы-бүрү аргаларбиле капитализмни камгалап, аная хамааржыр чөрүлдээлерни дуй гудуп, социализм дугайында нүгүлдээшкинни нептерелип турар «теорияларны» тургузарын негеп турар. Оон өске хамаарылганы манап-даа болбас, чүге дээрге, аңгы демиселинге тургустунган ниитилелге «хамаарылга чок» социал эртем туруп шыдавас»—деп В. И. Ленин демдеглээн.

Буржуазия болза, ажылчын аңгыны идея талазы-биле хол чадаглаарын, ынчангаш бодунуң тергиделич быжыглаарын оралдашпышаан, марксизмни «узуткаарынын» бүгү методтарын шенеп көрген. Олар болза, ажылчын шимчээшкининде боттарының хөлезилетинген агентилериниң дузазы-биле марксисчи-ленинчи өөредигни хажыдарын оралдажып келген болгаш оралдажып турар. Ындыг болза-даа, марксизмнің амыдыралчы шынчы чоруу буржуазияның оон оруктарында салып турар моондактарын сый шаап турар.

Эртемниг коммунизмнің шылгарангайлары Ленин биле Сталин марксизмни хажыдар дээр бүгү-ле өжээннинг оралдажыышкыннарга өлүмнүг согугну берген болгаш революстуг теорияның арыг чоруун камгалап, ону капитализмнің буураашкынының болгаш социализмнің тиилелгезинің үезинге таарыштыр улам ыңай сайзыратканнар.

Бистің чуртувуска социализм тиилелгезинің Үези болза, эш Сталинның башталгазы-биле коммунистиг партияның марксисчи-ленинчи теорияның арыг чоруу дээш троцкистерге, бухаринчилерге болгаш ленинизмнің өске-даа дайзыннарынга удур күштүг демиселиниң үези болган. Ниитилел амыдыралынга көстүп көрбээн ажыл-агыйның социалистиг формазының тургустунган чоруу тургузуушкунну эртемге үндезилеп удуртурун, социалистиг тургузуушкуннуң үе-чада бүрүзүнче массаны шыны-биле углап-башкарарын, ол тургузуушкуннуң тодаргай перспективаларын оларга ажыдып бээрин, тиилелгеге идегелди быжыглаарын бистің партиявыстан негеп турар.

1.

Коммунизм дээш демиселдин чаа үе-чада бүрүзү чедип алган үүлдерни теория талазы-биле хандыр бодаарын болгаш көрдүнген сорулгаларны боттандырарынче шын оруктарны тодаргайлап айтырын негеп турар. Коммунистиг партия, оон баштыңчылары чаа сорулгаларны, оларны чедиишкиннинг шиитпирлээринге эргежок чугула байдалдар бар апарганда үүгле ынчан илип үндүрүп турар.

«...Кайы бир аңгының теоретиги амыдаралда элементилери чок идеалды **тургузуп шыдавас**, ол теоретик келир үеник элементилерин **үүгле айтып көрзүзер** болгаш кайы бир аңгының практика кырында, чедип келири идеалды аная үндезилээш, теория талазы-биле **тургузуп** болур... Ылгалы болза, теоретик кижи аңгыны мурнап турар болгаш келир үеник үрезинин аңгыдан мурнап көрүп каарында болур...»—деп эш Сталин 1905 чылда-ла бижип турган. (Чогаалдар, том I, арын 117).

Бистің социалистиг боттуг үүлдүүсте келир үедеги элементилерни эш Сталин бодунуң «ССРЭ-де социализмнің экономнуг проблемалары» деп генийлиг ажылында ажыткан. Совет ниитилелдің коммунизмче шилчиириниң белеткелиниң баш бурунгаар кылза чогуур кол негелделериниң дугайында программалыг өөредигни эш Сталин идип үндүрген.

«Партияның бистің бурунгаар шимчээшкинивистің оруктарын болгаш перспективаларын тодаргайлап турар келир үедеги планнары эш Сталинның ажылдап кылганы экономнуг хоойлуларның билиишкиннеринге, коммунистиг ниитилелди тургузарының дугайында эртемге даянып турар» —деп Г. М. Маленков партияның XIX съездизинге ВКП(б) ТК-ның отчёт илеткелинде айыткан.

Социализм үезинің экономнуг хоойлуларының характеринин дугайында айтырыгны эш Сталинның ажылдап кылганы коммунизм тургузуушкунунга теория болгаш практика талазы-биле тергиин улуг ужурдузлыг болуп турар. Политиктиг экономияның ол кол методологтуг айтырыын эш Сталин эң-не билдингири-биле ажылдап кылган.

Социалистиг күрүне онза рольдуг болуп турары-биле ол болза, туруп турар хоойлуларны солуп, узуткап болур, оларны хевирлеп, «эде тургузуп», чаа хоойлуларны тургузуп болур чүве деп санап турар кижилернің субъективтиг-иедалисчи билиишкиннерин эш Сталин чидиг шүгүмчүлелге таварыштырган. Социализмнің экономнуг хоойлуларының характеринин дугайында шак ындыг үзел-бодалдарның ханы частырыглыын көргүспүшаан, эш Сталин эртемнің хоойлуларының, политиктиг экономияның хоойлуларының шылгарангай тодаргайлалдарын берген.

«Марксизм болза, бойдус эртемниң хоойлуларының-даа дугайында азы политиктиг экономияның хоойлуларының-даа дугайында чугаа чорутунуп турары ылгал чокка, эртемниң хоойлуларын кижилернің тура соруундан хамаарылга чокка болуп турар объективтиг чорудулгаларының илерээшкини болур кылдыр билип турар»—деп эш Сталин айтып турар.

Эртемнің хоойлуларының объективтиг характеринің сталинчы анализи бойдустуң болгаш ниитилел хоойлуларының дугайында Маркс, Энгельс, Ленинниң теоретиктиг өөредиглерин барымдаалап турар. Эртем болза, бисти дээскиндир турар делегейниң дугайында, оон иштинде ниитилел дугайында билиишкиннерниң системазы болуру билдингир болгай. Эртем болза, делегейниң шын чурумалдарын, тодаргайлааргa, бистің медереливисте объективтиг боттуг үүлдүн шын илерээшкинин биске берип турар. Эртемнің сорулгалары—бисти дээскиндир турар делегейни билири, хөгжүлдениң аңаа таарымчалыг ол хоойлуларын кижи төрелгетенге бараан болур кылдыр салыры болур.

Ёзулуг эртем бүрүзүнүң хоойлулары болза, кижиниң билип ап турары кижилернің тура-соруундан болгаш медерелинден хамаарылга чок туруп турар объективтиг делегейге хамааржыр боттуг харылзааларның илерээшкини болур.

Бойдустуң болгаш ниитилелдің хоойлулары болуушкуннуң харылзааларының иштики боттуг хамаарылгаларын, объективтиг чылдаганнарын илередип турар. Эртем ол хамаарылгаларны болгаш харылзааларны билип алгаш, оон-биле хөгжүлденің объективтиг хоойлуларын ажыдып турар.

«Делегей дээрге материяның хоойлу ёзугаар шимчээшкини болур болгаш бойдустуң дээди продукциязы болур бистің медереливис болза, ол хоойлу ёзугаар болуушкунну үүгле **илергейлеп** болур аргалыг»—деп Ленин бижээн.

Политиктиг экономияның хоойлулары болза, объективтиг хоойлулар болур. Социализмнің политиктиг экономиязының хоойлулары бистен дашкаар туруп турар объективтиг хоойлуларны, кижилернің медерелинде илергейлээшкини болур—деп И. В. Сталин бижип турар.

Экономнуг хоойлулар болза, материалдыг бүдүрүлгениң тускай байдалдарынга үндезиленгеш тыптып кээр. Марксизм-ленинизмнің өөредип турарын ёзулуг алырга, кижи төрелгетен ниитилелиниң туруп турарының болгаш хөгжүлдезинің үндезини болза, материалдыг чаагайжылдың бүдүрүлгези болур. Бүдүрүлгениң чорудулгазы кижилернің амыдыралынга эргежок чугула. Кижилер амыдырап, хөгжүүр төлээде, оларга эргежок чугула материалдыг чаагайжылларны кезээде бүдүрер ужурлуг. Оларның бүдүрүлгези болза, үүгле ниитинің бүдүрүлгези болуп боттанып турар, ол болза, бүдүрүлгениң ийи талазының—ниитилелдің бүдүрүкчү күштери-биле кижилернің бүдүрүлге харылзаазының чаңгыс-аай чоруу болур. Оларның чаңгыс-аай чоруу чокка ниитилелдің бүдүрүлгези черле боттанып шыдавас.

«Үүгле бүдүрүлгениң ийи талазы бар турда, социалистиг тургузугнуңдаа азы ниитилелдің өске-даа формацияларының дугайында чугаа чорутунуп турары ылгал чокка, ниитилелдің бүдүрүлгези биске бар болур»—деп эш Сталин айтып турар.

Бүдүрүкчү күштер ниитилелден дашкаар туруп, сайзырап шыдавас. Кижилер бот-боттарындан башкаланчак, кады ажылдаашкынга катышпайн, боттарының аразында тускай харылзааны болгаш хамаарылганы тургуспайн турган, материалдыг чаагайжылды бүдүрүп шыдавас.

Боттарының бүдүрүкчү күштерин шилип алырынга кижилер хостуг эвес. Чаа салгакчы бүрүзү ниитилелдің улам ыңай хөгжүлдезинге эге суур болур белеи бүдүрүкчү күштерни бурунгуларындан ап турар. Бүдүрүкчү күштерниң тускай хөгжүлдезинің деннелинге таарыштыр салдынган боттарының бүдүрүлге харылзаазын шилип алырынга кижилер база ол ышкаш хостуг эвес, бүдүрүкчү күштерниң хөгжүлдезинің деннели кандыг болдур, бүдүрүлге харылзаалары база ындыг болур. Бүдүрүлге харылзаазынга хамааржыр үүлдер болза: бүдүрүлге чепсээнге өнчүнүң хевири, бүдүрүлгеде социал бөлүктериниң оон тыптып үнүп турар байдалы болгаш оларның продукт хуваалдазының хевиринден шуут хамаарылгалыг бот-боттарының аразында харылзаа байдалы болур. Бүдүрүлге харылзааларының катыжыышкын бүрүзү экономнуг тургузуг, ниитилелдің базизи болур.

Объективтиг хоойлулар болур экономнуг хоойлулар болза, бистің медереливистің эвес, а ниитилел бүдүрүлгезинің хоойлулары болур.

«Кижилер ол хоойлуларны ажыдып, оларны билип ап, оларны шинчилеп, оларны боттарының хөделиишкининге өөренип көрүп, оларны ниитилелдің эргe-ажыктарынга ажыглап болур, ындыг болза-даа, кижилер оларны өскертип азы солуп шыдавас. Харын-даа олар эртемниң чаа хоойлуларын хевирлеп азы тургузуп шыдавас»—деп эш Сталин айтып турар.

Политиктиг экономияның шинчилээр үүлү болза, кижилерниң бүдүрүлге, эконом талазы-биле харылзаалары болур. Политиктиг экономия ниитилел бүдүрүлгезинің болгаш материалдыг чаагайжылдың хуваалдазының хоойлуларын илередир, кижилерни кижи төрелгетенниң хөгжүлдезинің оруктарының билиишкиннери-биле чепсеглээр хүлээлгелиг.

2.

Эш Сталин «ССРЭ-де социализмнің экономнуг проблемалары» деп ажылынга политиктиг экономияның хоойлуларының объективтиг характерин тайылбырлавышаан, экономнуг хоойлуларның онза үүлдериниң бойдустуң дүрүмнериннен оларның ылгалының дугайында чугула теориялыг өөредигни тодаргайлаан.

«Политиктиг экономияның, онза үүлдериниң чоруунуң бирээзи оон хоойлулары бойдус эртеминиң дүрүмнериннен үр үеде мөңге эвезибиле ылгалып турарында, бетти дээрге-ле оларның хөй кезии төөгүлүг тускай үениң дургузунда хөделип турар-болгаш оон соонда боттарының туружун чаа хоойлуларга дүжүп бериптеринде»- деп эш Сталин өөредип турар.

Политиктиг экономияның экономнуг хоойлуларының хөй нуруузунуң үр үеде мөңге эвес болур чоруу болза, оларның үүгле чаңгыс экономнуг формацияның иштинге тускай экономнуг байдалдың суурунга үндезиленгеш, тыптып келир болгаш хөделип турары-биле тайылбырлатынар. Чижээлээрге, немелде үениң хоойлузу, капиталистиг чыылданың бүгү-ниити хоойлузу болгаш ескедаа экономнуг хоойлулар үүгле капитализмнің иштинге туруп турар болгаш социалистиг ниитилелге туруп шыдавас.

Ниитилелдің экономнуг формация бүрүзү үүгле бодунга таарышкан кол экономия хоойлулуг болур. Ол хоойлу ол формацияның хөгжүлдезинің кандыг-бир чаңгыс талазын азы кандыг-бир аңгы-аңгы чорудулгаларын эвес, а оон хөгжүлдезинің бүгү-ле кол-кол талаларын болгаш бүгү кол чорудулгаларын тодаргайлап турар.

Кол демдектери болгаш негелделери болза, ук чурттун чонунуң хөй нуруузун мөлчүүрүнүң, ядарадырының болгаш хоозурадырының аргазы биле, өске чурттарның эң ылаңгыя хожудангай чурттарның улустарын кулданырының болгаш үргүлчү үптээриниң аргазы-биле, адактың сөөлүнде, дайыннарның болгаш эң бедик орулгаларны хандырарынга ажыглатынып турар улус ажыл-агыйын милитаризастаарының аргазы-биле максимальдыг капиталистиг кончааны хандырары болуп турар кол экономнуг хоойлу амгы үедеги капитализмге таарымчалыг.

Социалзм бодунга хамаарышкан кол экономнуг хоойлулуг. Ол кол хоойлунуң мөзү-шынары болгаш негелделери болза, дээди техниканың суурунга үндезилээш социалистиг бүдүрүлгени үзүктел чок өстүрериниң болгаш болбаазырадырның аргазы-биле бүгү ниитилелдің доктаамал өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг негелделерин максималдыг хандырары болур.

Капитализмнің болгаш социализмнің кол экономнуг хоойлуларының үндезин ылгалдары оларнын экономнуг базистериниң аңгы-аңгы болуп турарыдан, бүдүрүлге аргазы бүрүзүнүң мөзү-шынарында болуп турар.

Ук бүдүрүлге аргазының хөгжүлдезинің тус-тус талаларын болгаш чорудулгаларын тодаргайлап турар өске экономнуг хоойлулар ол ышкаш тускай экономнуг байдалдарның суурунга үндезиленгеш тыптып кээп турар. Ол экономнуг хоойлуларның хөделиишкини кол экономнуг хоойлунуң хөделиишкининге чагыртып турар. Социализмнің кол экономнуг хоойлузу-биле сырый харылзаада туруп турар, оон мындыг экономнуг хоойлулары болза, улус ажыл-агыйының планныг, бир дески хөгжүлдезинің хоойлузу болур. Ол хоойлу капитализмни узуткаанының түңнелинде бүдүрүлге чепсээниң ниитилештириишкининге үндезиленгеш тывылган болгаш капитализм үезинің бүдүрүлге конкуренциязының болгаш анархиязының хоойлузунга удур салдынган.

Ниитилелде чамдык бир тускайлаң хоойлуларның өске бир хоойлуларбиле солчуушкуну кижилернің тура-соруун ёзугаар эрги хоойлуларны узуткаарының чаа хоойлуларны тургузарының аргазы-биле болбайн турар. Ол солчуушкун болза, чаа экономнуг байдалдарның тыптып кээп турары-биле кижилернің тура-соруундан хамаарылга чокка объективтин-биле болуп турар.

Эрги хоойлулар узуткатынмас, а чаа экономнуг байдалдың уржуунда бодунуң күжүн чидирер болгаш кижилернің тура-соруу-биле тургустунмас, а чаа экономнуг байдалдың суурунга үндезиленгеш, тыптып кээп турар чаа хоойлуларга орнун дүжүп бээр төлээде сценадан үнүп чоруур апаар — деп эш Сталин айтып турар.

Үүгле кандыг-бир формацияга таарышкан экономнуг хоойлулар туруп турар эвес, харын оон-биле кады бүгү формацияларга ниитилешкек хоойлулар бар.

«Янзы-бүрү ниитилел формациялары бодунуң экономнуг хөгжүлдезинде үүгле бодунуң тускай экономнуг хоойлуларынга чагыртып турар эвес, харын бүгү формацияларга ниитилешкек экономнуг хоойлуларга, чижээлээрге, чаңгыс-аай ниитилел бүдүрүлгезинге бүдүрүкчү күштер-биле бүдүрүлге харылзааларының чаңгыс-аай чоруунуң дугайында хоойлу, бүгү ниитилел формацияларының хөгжүлдезинің чорудулгазынга бүдүрүлге харылзаалары-биле бүдүрүкчү күштерниң харылзаазының дугайында хоойлу ышкаш хоойлуларга база чагыртып турар. Мынчангаш, ниитилел формациялары боттарының тускайлаң хоойлулары-биле үүгле бот-боттарындан башкаланчак эвес, харын бүгү формацияларга ниитилешкек экономнуг хоойлуларбиле бот-боттарының аразында харылзаалыг болур» — деп эш Сталин өөредип турар.

Ол ниити хоойлулар чокка бүгү ниитилел формацияларынга чаңгыс-аай политиктиг экономия база туруп шыдавас.

3.

Эш Сталинның «ССРЭ-де социализмнің экономнуг проблемалары» деп чогаалынга объективтиг экономнуг хоойлуларны ниитилелдің билип ап база ажыглап болур аргалыының ханы анализин берген. Ол ажыл делегейни чаартыры дээш демиселге идепкейлии-биле киржиринге ажылчы чоннарны идея талазы-биле чепсеглеп турар.

Экономнуг хоойлуларның объективтиг характери болза, оларның хөделиишкининиң соксатынмазында, оон мурнунга ниитилелдің күш чок болуп турарында болур деп санап турар кижилернің марксизмге удур үзел-бодалын эш Сталин шүгүмчүлелге таварыштырган. Мындыг үзел бодалдар болза, хоойлуларны фетишизастап, боттарын хоойлуларның күлдары кылдыр берип турары ол болур.

Төөгүлүг дуржулгалар, эң ылаңгыя социалистиг ниитилелдің дуржулгалары хоойлуларның мурнунга ниитилелдің күш чок эвезин ниитилел болза, экономнуг хоойлуларны билип ап, оларга даянгаш, ол хоойлуларны ниитилелдің эрге-ажыктарынга ажыглап болурун кайгамчыктыг тода көргүзүп турар.

Экономнуг хоойлуларны ниитилелдің эрге-ажыктарынга ажыглаары үүгле социализм үезинде аргалыг болуп турар дээр үзел-бодалдарның шын эвезин эш Сталин айыткан.

«Ниитилелдің эрге-ажыктарынга экономнуг чорудулгаларның, экономнуг хоойлуларның ажыглалы үүгле социализм база коммунизм үезинде эвес, харын өске-даа формацияларның үезинде кандыг-бир хемчээлге болдунуп турар» — деп эш Сталин бижип турар.

Ындыг болза-даа, объективтиг экономнуг хоойлунуң ажыдыышкыны болгаш ажыглалы бойдустуң хоойлуларын ажыдарындан болгаш ажыглаарындан ылгалдыг. Чаа хоойлуларның ажыдыышкыны болгаш ажыглалы элээн тайбың арыг-байдалга бооп турар бойдус дүрүмнеринден экономнуг хоойлуларның чугула онза үүлү болза, экономия талазы-биле чаа хоойлуларның ажыдыышкыны болгаш ажыглалы ниитилелдің үезин чурттап эрттип турар күштериниң эрге-ажыктарынга дээп турар болгаш ол күштерниң талазындан эң күштүг удурланыышкынга таваржып турарында деп эш Сталин айтып турар. Экономнуг хоойлуларның өске бир онза чоруу мында.

Аңгылыг ниитилелге экономнуг хоойлуларның ажыглалы кезээде-ле аңгы талазы-биле ажытталчак болуп турган, харын экономнуг хоойлуларның ниитилелдің эрге-ажыктарынга ажыглалының тук тудукчузу кезээде-ле мурнакчы аңгы болуп турган, а үезин чурттап эрттирип турар аңгылар ол херекке удурланып турар.

Бодунуң үезин чурттап эрттип турар ниитилел күштери чаа экономнуг хоойлуларның ажыдыышкынынга болгаш ажыглалынга оларның эргезинде бар турар бүгү күштери-биле удурланып турар. Чаа хоойлулар оларның аңгы талазы-биле эрге-ажыктарынга удурланышкак болуп турарындан олар ону кылып турарлар. Чаа хоойлуларның ажыглалы эрги бүдүрүлге харылзааларынга удур салдынып турар болгаш үезин чурттап эрттип турар аңгыларның үндезин эрге-ажыктарынга дээп турар.

Хөгжүлденің бир чадазындан өске чадазынче ниитилелдің шилчилгезин хандырар төлээде чаа хоойлуларның хөделиишкининге делгемнерни бээр болгаш ол депшилгелиг шилчилгени боттандырарынга ханы сонуургалдыг ниитилел күштери ниитилелге бар турар ужурлуг. Үүгле ындыг мурнакчы ниитилел күштери экономнуг хоойлуларны ажыглап, бүгү-ниитилелдің эрге-ажыктарынга таарыштыр хөгжүүрүнүң эргежок чугула делгемнерин оларга берип шыдаар.

Бүдүрүлге харылзаазының бүдүрүкчү күштериниң характеринге ыяавыла тааржырының экономнуг хоойлузу бодунга орукту амгы капиталистиг ниитилелде шагда-ла салып турар.

Бистің чуртувуста мурнакчы ниитилел күжү тывылган, ол болза, капитализмни дүжүреринге болгаш социализмни тургузарынга ханы сонуургалдыг ажылчыннар биле тараачыннарның эвилели болур. Өске капиталистиг чурттарда ындыг күш амдыызында тывылбаан. Бүдүрүлге харылзааларының бүдүрүкчү күштериниң характеринге ыяавыла тааржырының экономнуг хоойлузунга даянгаш, совет эрге-чагырга Ленин—Сталинның партиязының удуртулгазы-биле бүдүрүлге чепсээн ниитилештирген болгаш ниитиниң өнчүзүнге үндезилээш, мөлчүлгениң системазын узуткаан, ниитилел бүдүрүлгезинің хөгжүлдезинге шаптык апарган эрги бүдүрүлге харылзааларын чаа бүдүрүлге харылзааларыбиле солуп, оон-биле бүдүрүлге харылзааларының бүдүрүкчү күштериниң характеринге ыяавыла тааржырының хоойлузунуң хөделиишкининге делгемни берген.

Капитализмнің чурттарында коммунистиг болгаш ажылчын партиялар ол быжа берген сорулгаларны шиитпирлээр дээш ажылчын аңгының демиселин баштавышаан, ажылчы чоннарның калбак массаларын ажылчын аңгыны дескиндир сырый катыштырып турар болгаш амгы үенин буржуазиязының удурланыышкынын ажып тиилээр, бүдүрүлге харылзааларының бүдүрүкчү күштериниң характеринге ыяавыла тааржырының хоойлузунуң хөделиишкининге делгемни бээр болгаш бүгү чурттарда ниитилелди социализмнің тиилелгезинге чедирер ужурлуг мурнакчы ниитилел күжүн кижизидип турар.

Эш Сталин партияның XIX съездизинге кылган бодунуң төөгүлүг чугаазынга капиталистиг чурттарның марксисчи-ленинчи партияларынга бодунуң тайбың дээш, демократия дээш, социализм дээш демиселинин тугун дескиндир улус массаларны сырый катыштырарының шынчы оруун айыткан. Буржуазия улам-на реакциялыг апарган, ол болза, либерализмнің сөөлгү артынчыларын болгаш буржуаз-демократтыг хосталгаларның тугун эргин ажыр октапкан. Ол болза, национал хамаарышпас чоруктун болгаш национал суверенитеттің тугун хана ажыр октапкан. Оон уламындан буржуазия улус-биле харылаазын чидирген болгаш оон-биле бодун кошкаткан. Бодун дескиндир улустуң хөй нуруузун катыштырар, нацияның удуртукчу күжү болур болгаш кедизинде барын улустарны социализмнің болгаш демократияның тиилелгезинге чедирер төлээде, ол тукту коммунистиг болгаш демократтыг партиялар көдүрер апаар деп эш Сталин айтып турар.

Социалистиг ниитилелде чаа экономнуг хоойлуларның ажыдыышкынынга болгаш ажыглалынга удурланыышкынны организастап шыдаар үезин чурттап эрттип турар аңгылар чок. Ынчангаш ол хоойлулар бодунуң хөделиишкининге долу делгемнерни ап турар.

Ындыг болза-даа, ол болза, социализм үезинде бүдүрүкчү күштер биле бүдүрүлге харылзааларының аразында антагонистиг эвес, элээн чөрүлдээлер шуут чок дээни ол эвес Ол чөрүлдээлер конфликтиге чедип шыдавас, үүгле дээрге, социалистиг ниитилел болза, хожудап каап турар бүдүрүлге харылзааларын бүдүрүкчү күштериниң характеринге чогуур өйүнде таарыштырып шыдаар аргалыг болуп турар. Тыптып кээп турар чөрүлдээлерни ажып тиилээринге ол чөрүлдээлерни чогуур өйүнде эскерип билип, бүдүрүлге харылзааларын бүдүрүкчү күштериниң өзүлдези-биле таарыштырарының аргазы-биле оларны ажып тиилээриниң хемчеглерин чогуур өйүнде чорудуп турар социалистиг ниитилелдің удуртукчу органнарының шын политиказы шиитпирлиг ужур-дузалыг болуп турар.

Бистің экономикавыста тыптып кээп турар чөрүлдээлерни ажып тиилээриниң хемчеглерин чогуур өйүнде ап чорударының кайгамчыктыг үлегер-чижээн Ленин — Сталинның партиязы, Совет чазак берип турар. Совет тургузугнуң амыдыралчы үндезини болур партияның политиказы социализмнің экономнуг хоойлуларының ханы билиишкиннеринге болгаш оларны ниитилелдің эрге-ажыктарынга таарыштыр ажыглаарынга даянып турар.

Социалистиг тургузуг болза, объективтиг экономнуг хоойлуларны ниитилелдің медерелдин-биле ажыглаарынга үндезиленгеш тывылган болгаш сайзырап турар. Чаягаар агыышкын болгаш ала-чаягаарлаашкын социализмге таарымча чок. Мынчангаш экономнуг хоойлуларның объективтиг характерин оларның хөделиишкининиң чаягаар характери-биле солуп турар кижилернің үзел-бодалы марксизм-ленинизмге хоралыг. Социализм үезинде объективтиг чорукту ала-чаягаарлаашкын-биле шак мынчаар солуур чорук экономнуг хоойлуларны билириннен ойталаарынга, социализмнің хоойлуларын капитализмнің хоойлулары-биле солуштурарынга чедирер. Ол капиталистиг үзел-бодалды партия шагда-ла чаза-шапкан болгаш ап октапкан.

Капитализм үезинде бүдүрүлге чепсээнге хуу өнчү тергиидеп турда экономнуг хоойлулар согур болгаш күчүлелдиг, үрегдекчи байдалга хөделип турар. Аная удурланыштыр бүдүрүлге чепсээнде ниитиниң өнчүзүнге үндезиленген социалистиг ниитилелдің үезинде экономнуг хоойлулар ниитилелге эргежок чугула үүл болуп хөделип турар. Төөгүде бир-ле дугаарында ниитилел болза, объективтиг хоойлуларны билип алыр арганы, оларга даянгаш, оларны ниитилелдің эрге-ажыынга ажыглаар

(Төнчүзү 3-кү арында).

> „...Социализм үезинде политиктиг экономияның хоойлулары болза, бистің тура-соруунустан хамаан чокка болуп турар экономнуг амыдыралдың чорудулгаларының дүрүм ёзугаар болурун көргүзүп турар объективтиг хоойлулар болур. Ол өөредигни хүлээвейн турар кижилер херек кырында эртемни хүлээвейн турарлар, эртемни хүлээвейн тургаш, оон-биле кандыг-даа өттүр көрүүшкүнүң хүлээвейн турарлар,—ынчангаш, олар экономнуг амыдыралды удуртурунуң аргаларын хүлээвейн турарлар".
>
> И. СТАЛИН. „ССРЭ-де социализмниң экономнуг проблемалары".

Социализм үезинде экономнуг хоойлуларның характеринің дугайында

(Төнчүзү. Эгези 2-ги арында).

арганы алган. Чаа байдалдарда күрүненің экономнуг ролю үндезинибиле өскерилген. Коммунистиг партияга удуртқан совет күрүне болза, социалистиг ниитилелдің экономнуг базизиниң хөгжүлдезинге болгаш быжыгыышкынынга салдарлыг күчүлүг күш болур. Совет ниитилелдің коммунизмче орук-биле хөгжүлдезинге улуг ужур-дузалыг ажыл-агый организастыг болгаш культура-кижизидилгелиг функцияны чүгле социалистиг күрүне боттандырып турар.

Партия болгаш совет күрүне марксисчи-ленинчи теорияга. социализмниң объективтиг экономнуг хоойлуларының билиишкиннеринге даянгаш, ниитилел ажыл-агыйының чаа хевирин тургузарынга идепкейлиг киржиринче массаны организастап турар. Социализмниң экономнуг хоойлуларының медерелдиг ажыглалы чүүн-даа мурнунда бистің партиявыстың болгаш күрүневистің экономнуг политиказындан, бистің улус ажыл-агыйывыстың чыл болгаш беш чыл планнарындан тодаргай көстүр.

Улус ажыл-агыйының планныг хөгжүлдезинің объективтиг хоойлулары ниитиниң бүдүрүлгезин планнаар арганы Совет күрүнеге берип турар. Ындыг болза-даа. ол болдунуп болур арганы боттуг чүүлче хуулдурар дизе, ол экономнуг хоойлуну өөренир херек, шингээдип алыр херек, ону херекке долу билиишкин-биле ажыглап өөренир херек, ол хоойлунуң негелделерин долузу-биле илередип турар планнарны тургузар херек—деп эш Сталин чугаалап турар. Улус ажыл-агыйының планнаашкыны ийи негелделерни шын сагыыр болза, тодаргайлааргa: бир эвес ол улус ажыл-агыйының планныг хөгжүлдезиниң хоойлузунуң негелделерин шын илередир болза, бир эвес ол социализмниң кол экономнуг хоойлузунуң бүгү негелделерин ёзугаар тургустунар болза, чүгле ынчан эки түннелдерни чедип ап шыдаар деп эш Сталин айтып турар.

Социализм үезинде экономнуг хоойлуларның объективтиг характерин кандыг-даа арга-биле хүлээвейн баар чорук бүгү ниитилелге уржуктуг, ынчаш айыылдыг авантюризмни экономнуг амыдыралга болдурарынга чедирер.

Социалистиг ниитилел бодунуң хөгжүлдезинин объективтиг экономнуг хоойлуларын хандыр билген тудум, коммунистиг ниитилелди тургузары дээш демиселге массаның чогаадыкчы идепкейи улам бедик болур.

★ ★ ★

И. В. Сталинның «ССРЭ-де социализмниң экономнуг проблемалары» деп улуг чогаалының парлатынып үнгени—бистің партиявыстың болгаш бүгү-ле депшилгелиг кижи төрелгетенниң идеялыг амыдыралынга эн-не улуг төөгүлүг болуушкун болур. Ол ажыл болза, марксизм-ленинизмниң теориязын улам ынай бүгү тала-биле сайзырадыр дугайында улуг Сталинның доктаамал сагыш салыышкынының чайыпалчак херечизи болур.

Эш Сталинның генийлиг ажылы болза, марксисчи-ленинчи теорияның айтырыгларын практиктиг тургузукчу ажыл-биле чарылбас харылзаалыг кылдыр бүгү тала-биле сайзырадырын партия ажылдакчыларынга, ниитилел эртеминиң талазы-биле ажылдакчыларга бирги ээлчеге экономистерге хүлээдип турар. Марксизм-ленинизмниң экономнуг теориязын ханызы-биле шингээдип алырын эш Сталинның ажылы коммунистиг ниитилелдің идепкейлиг тургузукчу бүрүзүнге хүлээдип турар.

Эш Сталинның шылгарангай чогаалдары болза, марксизм-ленинизмниң чогаадыкчы хөгжүлдезинің улуг үлегер-чижээ болур. Ол чогаалдар болза, бистің өрү угланыышкынныг шимчээшкинивистің эчис сорулгаларын тодаргайы-биле көөр, тиилелгелерни дүрген болгаш быжыы-биле чаалап алыр, база быжыглаар арганы партияга берип турар.

Эш Сталинның чаа ажылы коммунизмниң тиилелгезинче орукту улустарга чырыдып берип турар.

А. РУМЯНЦЕВ.

Шүгүмчүлелдиг материалдарның күүселдезинче кичээнгейни улгаттырар

Партияның XIX съездизиниң шиитпирлерин, эш И. В. Сталинның төөгүлүг чугаазын болгаш ооң «ССРЭ-де социализмниң экономнуг проблемалары» деп ажылын бүгү совет кижилер сеткил сагыжының ханызындан бедик көдүрлүүшкүннүг уткаан. Бистің чуртувус амгы үедегизи ышкаш кажан-даа ындыг күчүлүг, долу амыдыралчы болгаш чогаадыкчы энергиялыг турбаан деп, миллион-миллион совет кижилер хоойлу ёзугаар чоргааралдыг чугаалап турар.

Чоннуң ол бүгү патриотчу илерээшкинин, амыдыралга чаа эгелекчи чоруун деткиир, ону калбартыр болгаш совет кижилерни коммунистиг ёзуга кижизидер талазы-биле партия парлалгазының ролю улуг. Күш-ажылдың чурумун быжыдар, четпестерни чогуур өйүнде шын илередип узуткаар, ол ышкаш чедиишкиннерге бот-оожургаар барасканчыг хөөннерни болдурбас дугайында партийжи парлалга шиитпирлиг демисежип келген болгаш моон соңгаар ол сорулгазын улам күштелдирер.

Солуннуң күштүү ооң масса-биле ханы харылзаалыында деп чүвени улуг Ленин болгаш башкы Сталин өөредип турар. Солуннуң ажылчын болгаш көдээ корреспондентилери, партия, советтің активчилери янзы-бүрү темаларлыг материалдарны хөйү-биле бижип турар.

Солунга үнген болгаш парлатынмаан, редакцияның шилчиткени шүгүмчүлелдиг материалдарны хынап, чогуур өйүнде хемчег алырын Барыын-Хемчик районнуң партия, совет организациялары база чамдык албан черлериниң удуртукчулары боттандырбайн турар.

Партия райкомунуң болгаш ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң органы «Чаа амыдырал» солуннуң 1952 чылда № 61 үнгениниге парлатынган. «Көдээ интеллигентилерниң материалдыг бэйдалынга хайгааралды тургузар» деп чүүлде Кара-Хөл, Қызыл-Тайга сумуларында башкыларның, эмчилерниң хандырылгазында четпестерни илереткен. Ылаңгыя Кара-Хөлде эмчи эш Зоя Кызыл-Мажалыкка чедир 160 километрге чадаг чоруп турганын ында тодаргай шүгүмчүлээн. Ук матералды партия райкомунуң пропагаңда болгаш агитация киллдизинге шилчиткенинден бээр үш ай ашкан, кандыг хемчег алганын негеп турбужа, амдыгаа чедир харыы чок

«Большевик» колхозтуң даргазы Идам-Сюрюң баштаан бөлүк 11 арагачыларның уязы деп эгелиг материалды редакция бижикчиден алган дораан партия райкомунуң партия, профсоюз, комсомол организацияларының килдизинің эргелекчизи эш Кенденнің адынга ноябрьның эгезинде шилчиткен. Ол база-ла сураг барган.

Райпо баштаар чериниң бухгалтерия аппарадында күш-ажылдың чурумунга каржы чоруктарны, төп бараан складының эргелекчизи коммунист Кара-оолдуң бюрократсыг байдалың оон-даа өске улуг четпестерни илереткен 8 кезек материалды райпо даргазы эш Тондарга шилчиткенинден бээр үр болган. Түннел чок болганындан ол айтырыгларны облпотребсоюзче база чоруткан. Эш Қошкаров чоннуң ол негелделерин мынчага чедир база-ла харыылап бербээн.

Қара-Хөл сумузунда Молотов аттыг колхозтуң даргазы коммунист Содунамның ажылында улуг четпестер барын областың «Шын» солуннуга болгаш «Чаа амыдырал» солуннуң арыннарынга чаңгыс эвес удаа шүгүмчүлеп бижээн. Илерээн четпестерни узуткаарынга боттуг хемчеглер чедір алдынмайн турар.

Мындыг чижектерни районнуң амыдыралындан хөйнү көргүзүп болур. Партия парлалгазының шүгүмчүлелдиг үнүн партия райкому, ооң секретарылары болгаш килдис эргелекчилери четпес сонуургап, бюрога, пленумга тургуспайн турар. Моон уламындан шүгүмчүлелге ынак эвес, адаандан өрү шүгүмчүлелди кызар чоруктар чамдык албан черлериниң удуртукчуларында безин илереп турар. Маңаа районда тараа белеткээр контораның директору эш Боборыкин, райминзаг эргелекчизи эш Пичугин оон-даа өскелер чижек болур.

Бистің хөгжүлдевиске шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлел болза, кижиге агаарның ажыктыы ышкаш үнелиг. Ол дээрге социализмниң хөгжүлдезинге шимчедикчи күш болурун чүгле партия ажылдакчызы эвес, аксеткилдиг совет кижи бүрүзү билир ужурлуг.

М. БУГАЛДАЙ,
«Чаа амыдырал» солуннуң редактору.

Ада-иелерни школа ажылынга кииришпирер

Эрзиниң Мөрен эге школазында 79 өөреникчи өөренип турар. Олар шупту боттарының бажыңнарындан кээп, ада-иезиниң күсели-биле хандыртынып турарлар. Ургларының чедиишкинниг өөредилгези, шын кижизидилгези дээш боттарының шаа-биле элээн оралдажып, школага чүгээр дузалажып турар ада-иелер бисте бар. Чижээ, Хайдып, Аракчаа, Даргат. Лопсаң олар өске ада-иелерге бодаарга, өөреникчи ургларының бажынга ажаалгазын үлегерлиг тургузуп, бажың кичээлинге таарымчалыг байдалдарны чөп хандырбышаан, хайгааралды шыңгыырадып келгени-биле оларның урглары бүгү эртемнеринге үргүлчү эки демдектерни ап турар болгаш сагылга-чуруму база эки. Үстүнде эштер школа-биле тудуш харылзаалыг.

Ындыг болза-даа бисте байдал дески эвес. Чамдык ада-иелер биче чаштарны шын кижизидер, оларны долу үнелиг, эртем-билиглиг хамаатылар болдурар талазы-биле боттарының күрүне мурнунга харыысалгазын шуут уттуп, ол дээрге, чүгле школаның, башкыларның херээ кылдыр санап турар фактылар барын демдеглээр херек. Ылаңгыя Минчээ, Мичиңмаа, Баажап, Учурал дээн ышкаш колхозчулар үстүнде ада-иелерге бодаарга, шыдалгыр чуртталгалыг, өөреникчи ургларын канчаар-даа ажаап шыдаар аргалыг тургаш-ла, оларны окта четпес хандырып турарлар. Оларның ургларының ийик, хеви багай. сагылга-чуруму четпес. өөредилгези кончуг кошкак.

Бо ада-иелерни школа ажылынга идепкейлиг кииришпирер, ургларны бажынга кижизидериниң чугула билиглерин оларга бээр дээш башкылар элээн оралдашкан. Ада-иелер хуралынга, кичээлдерге олуруштурары-биле оларны күстен бээр хөй удаа чалап келген. Ынчалза-даа олар мынчага чаңгыс-даа хуралга болгаш кичээлге кээп көрбээн.

Чер-черниң партия эге организациялары, суур (суму) Советтери, колхозтар баштаар черлери школа ажылынга киришпейн, ада-ие хөй-ниитини олче мобилизаставайн турар дугайын КПСС обкомунуң II пленуму шыңгыы демдеглевишаан, моон соңгаар совет школаның ажылынче боттарының кичээнгейин улгаттырып, өөредилге ажыл-агый айтырыгларын чедиишкинниг шиитпирлээр талазы-биле доктаамал дузаламчыларны көргүзерин айыткан турбуже, Мөрен суму Соведи (даргазы эш Баадыр), сумуда «Сталинчы орук» колхозтуң баштаар чери (даргазы эш Борбак-оол) база колхозта партия организациязы школа ажылының удуртулгазындан ам-даа дашкаар байдалда турбушаан. Олар школаны чүгле даштындан көрүп эрттип турар боордан башка, чогум аңаа кирип, кичээлдерге, хуралдарга олуржуп, ажылды сонуургап, башкыларга сүме кадып турганы мынчага көзүлбээн.

Бир эвес олар боттуг дузалажып, школаже боттарының кичээнгейин доктаамал салып келген болза, одаар ыяш четче хандыртынган, школа чылыг, чырык, өөредилгенин шынары амгызындан ыракта бедик турар ийик.

С. ДОРЖУ.

Тудуг планын күүсеткен

Өвүр районнуң Саглыда «Қызыл тук» колхоз 1952 чылдың тудуг планын күүсеткен. Келир чылда оон-даа бедик көргүзүглерлиг болурунга белеткелин кылып турар.

Ортаа-Халыын бажында белеткел бригадазы ажылдап турар. Олар ажылдың баштайгы 2 неделязында 170 чудуктарны болгаш 2500 метр манзаларны белеткээн.

Белеткелчилернің аразында хүн нормазын үргүлчү 150—200 хуу күүседип турар Очур, Апак, Кичик ышкаш мурнакчылар хөй.

Д. ШАГДЫР.

Областа керосин садыглаашкынын шын организастаар

Бистің областың көдээ черлериниң элээн чамдык кезиинде электростанциялар амдыызында чок. Ынчангаш оларда школаларга, культура-чырыдыышкын албан черлерінге база бүдүрүлге ажылчыннарынга болгаш колхозчу таразчыннарга керосин чырыткызы эргежок чугула.

Ынчааргa ажылчы чонга ол чугула бараанның садыглаашкынын «Главнефтеснабтын» область конторазы (удуртукчузу эш Набоков) база садыг организациялары окта четпес организастап турарын демдеглээр херек. Көдээнің садыг четкилеринде керосин чок. Оон уламындан чамдык көдээ школалар, клубтар, ол ышкаш чурттакчы чон чаг ертедип чырыткыланыр ужурга тааражып турар. Оон туржук, Қызыл хоорайда бензин, керосин хандырылгазы кончуг багай.

«Главнефтеснабтын» область конторазы Абакандан керосин сөөртүлгезин багай организастааны-биле оон базазында ам шоолуг эвес керосин бар болуп турар. Оон-биле бүдүн областы хамаанчок, Қызыл хоорайның электри кыппайн турар кварталдарының чонун безин четче хандырар ужур чок. Мындыг байдал чүгле бо чылын эвес, харын мурнуку чылдардан бээр мынчаар ургүлчүлеп келген.

Бир эвес «Главнефтеснабтын» область конторазы, ол ышкаш облпотребсоюзтуң баштаар чери ол айтырыгже кичээнгейин улгаттырып, шимченгир хемчеглерни ап. сөөртүлгени шын организастаан болза, керосин талазы-биле негелде чөп хандыртынган турар ийик. Областа хувааган дыка хөй керосин Абакан-да ам кандыг-даа ажыглал чок чыгып турар.

С. ЛЫСКОВ.

—o—

Садыгжының эки „мергежили"

Чаа-Хөл районнуң «Победа» колхозта садыгжы Носков хүлээлгезин күүсетпейн турар. Ажылды мырыңай сандаргай байдалга чедирген. Эң ылаңгыя садыгда хереглелдің бараанныры ховар. Ону сөөртүп алыр, чоннуң хереглелин хандырар деп күзел Носковта чок.

Колхозчулар садыгга келирге, ол үргүлчү хаалчак турар. Садыгжының бажыңынга баарга, «садыгда бараан чок, спирт садып алыр болзунарза сава херек» дээр бо-ла. Ынчангаш садыгны ажытпас, бажыңында эккеп алган спиртти садыглаарынга өйлешкен.

Садыгның ажылында бо четпестер болза, райпо баштаар чери тус-тус черлерде садыгларның ажылын эки-жидер талазы-биле хемчег албайн турарын херечилеп турар.

К. ЧАЖАП.

СССР Эвилелиниң 30 чыл оюнга

Кайгамчыктыг боттаныышкын

«Далай кажан-даа курган катпас, чон оруктан кажан-даа аспас» деп үлегер домак эрте бурунгу үеден бээр бистің Таджикистанда амыдырал болу берген. Мен кандыг-даа үеде мээң улузумнуң салым-чолдарының дугайын бодай бергенимде ол үлегер чугааны сактып кээр мен.

Чүс-чүс чылдарда туруп келген улустуң ёзулуг шылгарангай чоруу ында көстүп турар. Улусту чаалап ап, үр үеде кулданып бастып, карангы дүмбей болгаш ядыы-түренги чорукка тудуп болур. Ындыг-даа болза, улусту кезээ мөңгеде чагырып, узуткап чок кылып шыдавас. Ол эрте-даа, орайтадыр-даа кулданыышкынның кинчизинден уштунуп үнер, хосталгаже болгаш аас-кежиинче орукту тып алыр.

Чижээ, мээң улузум мындыг чораан.

Таджиктер болза, даштыкы дарлакчыларның, чурттуң байларының, дүжүметтериниң болгаш хүрээхниттің дарлалының адаанга чүс-чүс чылдарда чораанныр.

Ындыг-даа болза, таджик улус дарлакчыларга болгаш кул ёзузунга удур могаг-шылаг чок демиселди чоруткан болгаш бодунуң төрээн дылын, культуразын, бодунуң национал онза чүүлдерин камгалап алган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы таджик улусту дарлалдан кезээ мөңгеде адырган. Октябрь революциязы Таджиктің карангы-дүмбей чоруун хүннүң тода херели ышкаш чыыткан. Келир үеже. амыдыралче орукту аная чыыдып берген.

Революцияның баштынчылары В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинның «Россияның болгаш Чөөн-чүктүң мусульман бүгү ажылчы чоннарынга» деп кыйгырыының сөстерининге таджиктер канчаар-даа аажок кичээнгейни салганнар.

Қыйгырыгда бижээни болза:

«Силерниң шажын чүдүлгенер болгаш аажы-чанчылдарыңар, силерниң национал культурлуг албан черлериңер ам хостуг болгаш дээп халдап болбас кылдыр катыжып турар. Бодунарның национал амыдыралыңарны хостуг болгаш саат чогу-биле тургузуңар. Ол дугайында силер эргелиг силер. Силерниң эргелериңерни Россияның бүгү улустарының эргелери ышкаш революцияның болгаш ооң органнарының бүгү күчүзү-биле көмгалаар деп чүвени билиңер...»

Таджик улус хосталгаже болгаш аас-кежиинче карачаңгыс шыччы орукту—Ленинниң болгаш Сталинның айыткан оруун тып алган. Чөөн-чүктүң ажылчы массалары Совет социалистиг күрүненің тургузуушкунунга кирген. Канчаар-даа аажок каржы идегеттерниң эргечагыргазынга чоокка чедир-ле базындырып чораан бүгү кижилер оргаларын хөндүрген болгаш боттарының салым-чолунуң ээлери апарганнар.

Ленин—Сталинның партиязының удуртулгазы-биле улуг орус улустуң дузаламчызы-биле таджик улус боттарының чүс-чүс чылдардагы дайзыннары-биле кадыг-дошкун демиселден тиилекчилер болуп үнген.

1924 чылда Таджик Автономнуг Совет Социалистиг Республика тургустунган, ынчааргa беш чыл болгач соонда ол эвилелдешкен республика кылдыр эде тургустунгаш Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелинин эп-найыралдыг өг-бүлезинге Таджикистан деп эргелиг кежигүн болуп кирген.

Ажылчы чоннарның улуг башкызы болгаш баштынчызы И. В. Сталин таджик улуска чедирген бодунуң байырынга мынча деп бижээн:

«Таджикистанга, Индостанның эжиктеринде ажылчы чоннарның чаа совет республиказынга байыр. Бодунуң республиказын чөөн-чүк чурттарының үлегерлиг республиказы кылдыр хуулдурарының хөрээнге чедиишкиннерлиг болурун Таджикистанның бүгү ажыл-ишчилериниге изии-биле күзедим.

Таджиктер байлак чаагай төөгүлүг, оларның шаандагы улуг организакчы болгаш политикалыг аргалары кымга-даа чажыт үүве болбайн турар.

Таджикистанның ажылдакчылары! Бодунарның чуртунарның культуразын көдүрүнер, оон ажыл-агыйын хөгжүдүнер, хоорайларның болгаш көдээлерниң ажыл-ишчилеринге дузаланар, төрээн чурттуң дээре ооларын боттарынарны долгандыр сырый катыштырынар база хосталганың тутун боттарынар холдарынарга быжыг туткаш, эрте-бурунгуларыңарның дээре салгакчылары силер болуп турарыңарны бүгү Чөөн-чүкке көргүзүнер.

Совет Таджикистан делгерезин!»

Өөрүп четирген таджиктер бодунуң адазы болгаш өөнүү эш Сталинның ол сиңниккен сөстерин кажан-даа утпастар. Олар болза, ынак баштынчызының күзелин алдарлыы-биле күүседир дээш бо чылдарда кайгамчык улуг сорук кириишкин-биле ажылдаан болгаш ажылдап турар

Мээң ынак Төрээн чуртум, тоолтоожуда ышкаш чаартынган сен! Сени үжен беш чыл бурунгаар билип келген бистерге: бо чогум уйгудуш пе? деп бодал тыптып келирдир.

Чок, ол уйгу-душ-даа эвес! Ол — кайгамчыктыг амгы боттачыышкын.

Совет тургузугнуң үезинде бистің чурттуң бүгү улустары бодунуң күрүнезин тып алган болгаш хөгжүткен. Хаанныг Россияның национал кыдыглары совет эрге-чагырганың үезинде колониялардан болгаш чартык колониялардан тускай күрүнелер—совет республикаларже хуулган. Олар боттары девискээрлиг, национал автономиялыг, боттары конституциялыг, боттары күрүнелиг болуп турар.

Хөвең болбаазырадыр талазы-биле каш борбак бүдүүлүк мастерскаяларны болгаш торгу пөс болбаазырадыр талазы-биле бүдүрүлгелерни бир эвес санавас болза, революция мурнундагы Таджикистанга кандыг-даа үлетпүр турбаан.

Ынчааргa ам чүү бар апарганын көрүп көрүнер. Қайнаар-даа көөрге— фабрикаларның болгаш заводтарның хоолайлары чер болганда-ла ышталып, рудниктер, шахталар, нефть тызыштары ажылдап турар. Бистің республикавыс индустриальдыг республика апарган. Оон бүдүрүлгелери хөмүр дашты, нефтини, машиналарны, хөвенни, торгуну, хөвең-саазындан кылган пөстерни болгаш өскедаа дыка хөй-хөй чүүлдерни Совет чуртка берип турар.

Бистің хемнеривисче көрүп көрүнер. Оларның эриктеринде гидростанцияларны туткулаан. Электри чырыының оттары тараалаң шынааларның хоорайларында болгаш көдээлеринде, Памирнин, Гарманың болгаш Қулябаның бедик даглыг суурларында тода чырып турар. Ынчааргa Улуг Фергананың Сталин аттыг каналы! Оон дугайын кым билбезил?

Совет Таджикистан болза, бодунуң даштыкы кожалары—Афганистанны болгаш Пакистанны эконом болгаш культура хөгжүлдезинин талазы-биле шагда-ла дыка эрткен.

Бистің республикада улустуң кол байлаа—хөвең. Таджиктер ону чүс-чүс чылдар иштинде болбаазырадып кылып турар. Ынчааргa шаанда чүү турганыл база ам чүү бар апарганыл?

Шаанда хуу ажылдыг тараачыннар хөвенни хензиг бичии участокларга өстүрүп турган. Хөвенчилерниң чепсек-херекселдери сохтик (ыяш андазын) болгаш каланд (малдыыр) болуп турган. Бир гектардан дөрт центнер дүжүттү тергиин эки дүжүт деп ап турган.

Бистің хөвенниг ховуларывыс танытынмас кылдыр өскерилген. Олар болза. коллективтиг, далай ышкаш болгаш чаагай апарган. Черни күчүлүг тракторлар андарып турар, хлопчатниктиң чаштырылгазын болгаш болбаазырадылгазын база-ла машиналар-биле чорудуп турар. Ынчааргa бистің колхозчуларывыс кайы хире дүжүттерни өстүрүп ап турар-дээр! Бо чылын республиканың хөй-хөй мурнакчы хөвенчилер бир гектардан 50—60 центнер чигхөвенни ажаап алганнар. Египеттің, Индияның болгаш Пакистанның тараачыннары чүгле дүжеп бодаары хире дүжүттү өстүрүп алган.

Таджикистан болза, совет хөвең ажылының хөгжүлдезинде кол республикаларның бирээзи апарган. 1947 чылдан эгелээш, хөвең тарып турар республикаларның иштинде хөвең дүжүдүнүң талазы-биле хөвең тарып турар республикаларның иштинде бир дугаар черни ээлеп турар бис. Таджик ССР бо чылын күрүнеге хөвең дужаарының чыл планын эрткен чылга бодаарга 21 хонук эрте күүсеткен.

Бистің хостуг чогаадыкчы күш ажылывыс бо хире элбекшилдиг үре түннелди эккеп турар.

Бисче, хүннээректиг Таджикистанче даштыкы аалчылар хаая эвес келип турар. Олар болза, чечектелип турар социалистиг республикабиле таныжып турарлар. Ону революция мурнундагы шаандакы таджиктерниң чурту-биле деннеп капиталистиг болгаш колониялдыг чурттарда амыдырал-биле деннештирип турар. Ынчааргa бистің социалистиг амыдыралывыстың бүгү чүвени хаара тудуп турар чараш чаагай, аас-кежиктиг чоруу болгаш бистің улам-на кайгамчык чаагай коммунистиг даартагы үевис оларның мурнунга көскүзү-биле ажыттынып турар.

Бистің хөй санныг школаларывыстың дугайын, техникумнарывыстың болгаш дээди өөредилге черлеривистің дугайын, эртем-шинчилел институттарывыстың дугайын, эртемнер Академиязының дугайын, бистің аныяк совет интеллигенциявыстың дугайын чугаалавас мен.

1923 чылдың эгезинде аът-тепе оруу-биле Карша хоорайдан Дюшамбага чедир орус улустуң улуг үнелиг белээ—үш муң номнарны чедирип келген. Оларның иштинден Таджикистанга бир дугаар библиотеканы тургускан турган. Ам библиотека чок школа, кишлак азы даг-жы суур республикада чок. Фирдоуси аттыг Күрүне библиотеказының ном фондузунда бир миллион хире янзы-бүрү номнар бар. Совет эрге-чагырганың чылдарында республикага барык-ла 50 миллион кезек номнарны парлап үндүрген.

Бистер, хостуг совет таджиктер улустарның эп-найыралдыг өг-бүлезинде чурттап турар бис.

Совет Таджикистанның хостуг улузу хосталганың тугун бодунуң холунда бедик тудуп турар. Коммунистиг партияның, төрээн ада эш Сталинның удуртулгазы-биле, чурттуң бүгү улустарының акы-дуңма болгаш харам чок дузаламчы-биле таджиктер ынак Төрээн чурттуң алдары дээш күжениишкинниг ажылдап, коммунизмче орук-биле идегелдиг чоруп олурар.

Бузулбас Совет Эвилелинге катышкан акы-дуңмалышкы он алды республикаларның бирээзи—Таджик Совет Социалистиг Республика болза, Совет чурттуң Чөөн-чүгүнде чырык херелдиг маяк ышкаш көдүрлүп турар. Ол маяктың чырыы улам-на тодазы-биле хып турар.

МУХАМАДЖОН РАХИМИ.

РАЙПО АЖЫЛЫН ҮНДЕЗИНИ-БИЛЕ ЭКИЖИДЕР

Партияның XIX съездизи бешки беш чыл планының талазы-биле бодунуң директиваларынга ажылчы чоннуң материалдыг чаагай байдалын улам экижидер талазы-биле садыг организацияларының мурнунга чугула сорулгаларны салган.

Директиваларда айыттынган ол негелделерни Эрзин районнуң хереглекчилер ниитилели (даргазы эш Танов, садыг килдизиниң эргелекчизи эш Төгүй-оол) окта четпес күүседип турар. Чүл дизе, бараан саарылгазының планын ай-айы-биле күүсеткен. Ылаңгыя ноябрьның бараан саарылгазының планын райпо ниитизи-биле чүгле 79 хуу күүсеткен. Көдээ ажыл-агый продуктуларының садып алыышкын планын чүгле 34 хуу, оон иштинде эштти — 14-ле хуу, күттү — 8-ле хуу күүсеткен. Шынында район болза, колдуунда мал ажыл-агыйлыг болганда, көдээ ажыл-агый продуктуларының планын ажыр күүседип болур аргалар турганы билдингир.

Область төвүнден районче база районда тус-тус садыг четкилеринче бараан сөөртүлгезин райпо багай организастап, бараан хуваалдазын шын эвес чорудуп келген.

Районда чыжыргана болгаш өскедаа кат-чимис кончуг хөй. Ынчалзадаа Эрзин райпозу оларны белеткеп садыглаарынче кичээнгей салбааны-биле ол чугула байлак кандыг-даа ажыглалче кирбейн турар. Оон туржук, район төвүнден 18-ле километр черде Дус-Хөлдүң дузу безин райпо магазиннеринде садыглатынмайн турары. Оң баштаар черинин ажылагыйжы эвезин тодаргай херечилеп турар. Садыг магазиннерниң, столоваяның болгаш хлеб быжырар черниң септелгези сөөлгү каш чылдарда чаңгыс-даа катап чорутунмаан, оон уламыннан оларның ишти кижи шыдаар аргажок соок болгаш арыг-шевер байдалы тергиин багай. Райпо конторазының тудуу 1948 чылда эгелезе-даа, амдыгаа чедир ажыглалда киирбээн. Аңаа чарыгдаары-биле күрүнеден берип келген акша-хөренги чыл-чылы-биле дедир дужаатынып турар.

Хереглекчилерниң негелдезин чөп хандырарының улуу, райпо баштаар чер совет садыгның принцивин каржызы-биле үрээр чорукту удаа-дараа болдуруп турарын база демдеглээр херек. Чүл дизе, сөөлгү 2—3 айларда Кызылдан ,райпонуң складынга элээн хөй кышкы тоннар, бөрттер, демир оруннар, кидис идиктер, холдуң карманның, столдуң шактары каш удаа келген. Оларны чүгле Сарыг-Булуңга эвес, харын көдээниң ажылчы чонунга, ылангыя колхозчу тараачыннарга, көдээ интеллигенцияга чедиштир садыглаар турганы билдингир.

Ынчаарга райпо баштаар чер оларны чүгле район төвүнүң чурттакчыларынга, оларның иштинде бодунуң ажылдакчыларынга «таарыштыр» садыглааш, көдээниң хереглекчи массазын шуут-ла куруг үндүрген.

Районда садыг ажылдакчыларының ортузунда политкижизидилгелиг болгаш ажыл-мергежилди өстүрериниң ажылы онза багай. Оон уламыннан магазиннер, прилавкалар ажылдакчыларында хереглекчилерге ээлдек эвес, кижилерни ылгай көөр фактылар хөй. Өре-самчыгдалдарга удур демисел кончуг кошкак. оон хараазы-биле кооперацияның эг-хөренгизин будаңнап самчыгдаар, күрүпеге удур үүлгедиглер садыг ажылдакчыларында эвээш эвес.

КПСС-тиң Эрзин райкому база райкүүском райпо баштаар черниң илеткелин ап, үстүнде четпестерни чайладып узуткаар дугайында доктаал, шнитпирлерни хөй удаа үндүрүп келзе-даа, оларның күүселдези дээш чогуур контрольду боттандырбааны-биле демги шнитпирлернин боттуг түңнели мынчага чедир көзүлбейн турар.

В. ТҮМЕТЕЙ,
В. БАШТАК-ООЛ,
И. ОЙДУП.

Оларның хомудалы чөп

Областың хереглекчилер эвилелиниң баштаар чери Өвүр районнуң садыг четкилеринче чугула бараннарны чорудуп келген. Оларны чүгле район төвүнүң чурттакчыларынга эвес, харын көдээниң ажылчы чонунга база чедиштир садыглаары-биле чорудуп турары билдингир.

Ынчаарга Өвүр районуң баштаар чери (даргазы эш Лаврушин, садыг килдизиниң эргелекчизи эш Часкал) оон адрезинге келген чамдык бараннарны тус-тус садыг точкаларынга чөп хуваавайн турары-биле эпчок үүлдер болдунуп турар. Демир орун ышкаш бажың хереселдерин көдээ майгыннарже чорудуп турар дугайында хереглекчилерниң чагыглары райпога дыка хөй кирген. А оларның күүселдези мырыңай чок. Октябрьда райпо складынга элээн каш демир оруннар келген. Олар көдээниң чаа сууржаан колхозчу тараачыннарынга болгаш көдээ интеллигенцияга мырыңай эргим чугула бараннарның бирээзи болуру чугаажок.

Ынчаарга райпо баштаар чер чөп хуваалда кылбайн, бодунуң складынга чогуур хорум-чурумну тургуспааны-биле келген оруннарны Хандагайты суурнуң чурттакчылары садыгга безин киирбейн чыдырда, складтан-на уш-баш чок үлежип апаргылаан: харын-даа чамдык кижилерге оруннарның баштары, а чамдыктарынга четкилиг кезээ тазарышкылаан үүл бар. Декабрь эгезинде келген 8 демир орун база-ла ындыг байдал-биле «садыглатынган».

Бараннар хуваалдазын райпо баштаар чер хереглекчилерниң дилег, негелделерин барымдаалавайн, чаңгыс-талалай чорудуп келгени-биле көдээ чоннуң талазындан районнуң садыг удуртукчуларынга хомудалдар өзүп турар. Оларның хомудалы дүрүм ёзугаар шын-даа.

В. ТОПУЙ ООЛ.

Школаны хамаан чок кылдыр көрүп болбас

Улуг-Хем районнуң Хайракан сумузунда Мичурин колхозта эге школаның ажыл-агыйынга дузалажырын колхоз баштаар чер болгаш суму Соведи шуут уткан. Чүл дизе, школаны 1952—1953 өөредилге чылынга чедиишкинниг белеткээр, оон капитал септелгезин чогуур өйүнде бүрүн кылыр ужурлуг турбужа, колхоз баштаар чер (даргазы Дамбар), суму Соведи (даргазы Сыгыр-оол) олче сагыш салбааныныңдан, школаның чылыглаашкыны кылдынмаан болгаш одаар ыяш талазы-биле ам берге байдалга таваржып турар.

Колхоз даргазы Дамбар школаның крышазын кылдырып бээр болуп, чазын-на керээ чаргаш, оон хөлезизи 7000 рубльди алза-даа ол мынчага бүтбээн. Чардынган керээ ёзугаар школа эргелекчизи В. Доржу колхоз баштаар черинден негээрге, колхоз даргазы Дамбар «колхоз чүгле школа ажылы кылыр эвес, өске кылыр ажылдар хөй-дүр, чай тыптырга кылып бергей бис аан. Чоп кончуг кулак амыратпас кижи силер!»—деп удур чайны чайладыр сонгаарладып келген.

База 1952—1953 өөредилге чылында школаның одаар ыяжын кезип каккаш, школа чанынга белеткеп бээри-биле 3000 рубльди март айда үндүртүп алгаш, бо хүнге чедир чартыын безин күүседип бербээн.

Башкыларның чурттагалга бажыннарының септелгезин база-ла сонгаарладып турза-турза, үүнү-даа кылбайн шуут үскен.

Бүгү-ниитиниң төрээн херээ болур совет школаны шак ынчаар көрүп турда, районнуң удуртур организациялары, ылаңгыя улус өөредилге килдизи, ону биле тура боттуг хемчег албаан.

КПСС обкомунуң ийиги пленумунуң шиитпирин ёзугаар колхозта партия организациязы, колхоз баштаар чер болгаш суму Соведи школага бодунуң сагыш човангыр эвес хамаарылгазын дүрген өскертип, ону моон сонгаар үргүлчүнүн кичээнгейинге алган турары кончуг күзенчиг.

Д. МАРКОВ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының VII сессиязында Совет төлээлериң баштыңының оралакчызының Кол Ассамблеяның сессиязының даргазы Пирсонга чагаазы

НЬЮ-ЙОРК. «Понган ортулукта америк шериг эрге-чагыргаларының туттурган корей болгаш кыдат шериглерни массалыы-биле өлүрүп турарының дугайында» айтырыгны Ассамблеяның хүн айтырыынга дүргеп киирериниң дугайында санал киирген чагааны ССРЭ-ниң төлээлериниң баштыының оралакчызы А. А. Громыко декабрь 20-де Кол Ассамблеячын даргазы Пирсонга чоруткан.

Совет төлээлериң киирип турар айтырыы бодунуң чугулазының болгаш бүгү делегейге ужур-дузалыының талазы-биле далаштыг болгаш чугула айтырыг болуп турар болгаш Кол Ассамблеяның бо сессиязының дараазында чапсарының бетинде соңгаарладыышкын чокка чугаалажып көөрүн негеп турар деп чагаада айтып турар. Чагаада тайылбырлал бижикти база кошкан. Ында бо чылдың декабрь 14 Понган ортулукка америк шериг эрге-чагыргаларының туттурган корей болгаш кыдат шериглерни массалыы-биле өлүргени-биле холбашкан байдалдарны тодаргай айтып турар. Оон түңнелинде 82 корей болгаш кыдат туттурганнар өлген болгаш 120 кижи балыгланган болуп турар. Ол аажылаашкынны төрээн чуртунче чандырарын негеп турган шериглерге таварыштырган деп тайылбырлал бижикте айтып турар. Парлалганың дыннадыын ёзугаар алырга, Понган лагеринге болган өлүрүүшкүн «бодунуң уржуктарының талазы-биле энне улуг болгаш бууралашкынныг үүлгедиг болган» деп Кореяда америк шериглериниң командылалының төлээлекчизи билинген деп ук бижикте база айтып турар.

Ол чагаа-биле кады совет төлээлер Ассамблеяның даргазынга үстүнде айтырыг талазы-биле моон адаанда резолюция төлевилелин чоруткан:

«Кол Ассамблея болза,

1952 чылдың декабрь 14-те Понган ортулукка америк шериг эрге-чагыргаларының туттурган корей болгаш кыдат шериглерни кижи дүрзү чогу-биле аажылаанының чаа фактызын **демдеглевишаан,**

америк лагерьлерге турган корей болгаш кыдат туттурган шериглерни ынчаар массалыы-биле өлүрүп турары болза, туттурган шериглерни доктаамал кыргып-хыдыырының шинчизин бодунда ап турар дээрзин Кочжедо, Чечжудо, Понган ортулуктарда, Пусанда болгаш өске-даа черлерде лагерьлерде турар туттурган шериглериниң талазы-биле америк шериг эрге-чагыргаларының хөй санныг үүлгедиглери херечилеп турар деп чүвени **кичээнгейге алгаш,**

кижини хүндүлеп көөр чоруктуң болгаш кижиниң ниити моралының бөдүүн принциптерин чөртүп, туттурган шериглер талазы-биле делегей эргезиниң ниитиниң чүүлдүгзүнгеп корум-чурумун каржызы-биле үреп турар америк шериг эрге-чагыргаларының Кореяда ол кем-буруулуг үүлгедиглерин **буруу шаап,** туттурган кыдат болгаш корей шериглерни америк шериг эрге-чагыргаларының аажылап турарын сок-садырынче дүрген хемчеглерни АҚШ-тың чазааның ап чорударын болгаш ол кем-буруулуг үүлгедиглериниң буруулугларынга шыңгыы харыысалга хүлээдирин **негеп тур».**

(СЭТА).

КНО-нуң Кол Ассамблеязының VII сессиязы

Чиңгине комитеттиң хуралы

НЬЮ-ЙОРК. «Понган орутулукта америк шериг эрге-чагыргаларының туттурган корей болгаш кыдат шериглерни массалыы-биле өлүрүп турарының дугайында» ССРЭ-ниң төлээлериниң киирген айтырыын КНО-нуң Кол Ассамблеязының амгы сессиязының хүн айтырыынга киирериниң дугайында шиитпирни Чиңгине комитет декабрь 21-де үндүрген. Ол айтырыгны хүн айтырыынга киирери дээш комитеттиң 11 кежигүннери бадылаан, үш кежигүннер бадылаашкындан дадагалзааннар.

Декабрь 22-де пленарлыг хуралы

НЬЮ-ЙОРК. Понган ортулукта америк шериг эрге-чагыргаларының туттурган корей болгаш кыдат шериглерни массалыы-биле өлүрүп турарының дугайында совет төлээлериниң саналдап киирген айтырыын декабрь 22-де пленарлыг хуралдың төнчүзүнде чугаалажып көрген.

Ол айтырыгның талазы-биле чүве чугаалааш, совет төлээлериниң баштыының оралакчызы А. А. Громыко болза, Понган ортулукта америк эрге-чагыргаларының кем-буруулуг үүлгедиглери. Кочжедо, Чечжудо ортулуктарда болгаш Пусанда лагерьлерде турар туттуран шериглерни аажылап турганы ышкаш база-ла туттурган корей болгаш кыдат шериглерни америк шериг командылалының массалыы-биле доктаамал кыргып-хыдып турарының шинчизин бодунда ап турар деп демдеглээн.

Бо айтырыгның талазы-биле чүве чугаалааш, америк төлээ Гросс болза, туттурган корей болгаш кыдат шериглерни массалыы-биле өлүрүп турарын «корум-чурум чок чоруктарны чок болдурары» деп чылдакбиле агартырын оралдажып турган.

Америк-англи «бадылаашкын машиназын» хөделдирип киргениниң түңнелинде, Кореяда америк шериг эрге-чагыргаларының кемниг үүлгедиглерин Кол Ассамблеяның буруу шаап көөрүн негеп турар совет резолюцияны Кол Ассамблея хүлээп албайн барган.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол Командылалының дыннадыы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының декабрь 21-де медээлээни болза:

Эрткен хүннүң дургузунда Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары биле кыдат эки-турачылар америк-англи болгаш лисынманчы шериглерге удур артиллерия алыышкыннарын бүгү фронтуларга чорутканнар. Фронтуларга онза өскерлиишкиннер болбаан.

Кандыг-даа шериг объектилери чок Пхеньянның элээн каш чурттагалга кварталдарынче америк агаараажы дээрбечилер декабрь 20-де дүне халдаашкын кылган болгаш каш чүс бомбаларны октаан.

Тайбың хоорайларны болгаш суурларны бомбалаарынга база боолаарынга киржип турган дайзынның самолёттарындан Улустуң армиязының зенитти кезектери болгаш адыгжы-аңчылар 14 самолётту андара аткан болгаш 17 самолётту үрей аткан.

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының декабрь 22-де медээлээни болза, Кореяның Улустуң армиязының катыжыышкыннары биле кыдат улустуң эки-турачы кезектери америк-англи эжелекчилерге болгаш лисынманчы шериглерге удур ол черлерингге ужур-дузалыг тулчуушкуннарны бүгү фронтуларга чоруткан.

Тайбың хоорайларны болгаш суурларны бомбалаарынга база боолаарынга араатанзыы-биле киржип турган дайзынның самолёттарындан Улустуң армиязының зенитти кезектери болгаш адыгжы-аңчылар декабрь 21-де андара аткан, тос самолётту үрей аткан.

(СЭТА).

Франциянуң демократтыг парлалгазы Тунисте болуушкуннарның дугайында

ПАРИЖ. Тунистиң бейни француз угуулганы хүлээп алыр ужурга таварышкан болгаш Туниске «реформалар» дээр реформалар дугайында декреттерге бодунуң таңмазын базып берген деп Парижтиң демократтыг парлалгазы дыннадып турар. Бейнниң ол чөпшээрежилгези күчүлээшкин болгаш кыжаныышкын дузазы-биле алган, ынчангаш ол чөпшээрежиишкининиң хоойлу ёзугаар кандыг-даа күжү чок деп «Юманите» солун демдеглеп турар.

«Либерасьон» солуннуң дыннадыын ёзугаар алырга, Тунистиң коммунистиг партиязы, «Нео-Дестур» болгаш «Эрги Дестур» партиялар, база улустуң национал-хосталгалыг шимчээшкинин деткип турар өскедаа политиктиг болгаш профэвилел организациялары ук декреттерни хоойлу ёзугаар күштүг деп көрбейн турарының дугайын медеглээннер. Ылаңгыя тунис улустуң хоойлу ёзугаар идип үндүрген негелделерин хандырып бербээнде тунис улус бодунуң демиселин үргүлчүлээр апаар деп «Нео-Дестур» партияның политиктиг бюрозунуң парлаан дыннадыында чугаалап турар.

(СЭТА).

Франкочу Испания биле АКШ-тың сүлчээзи

НЬЮ-ЙОРК. АҚШ-ка шериг-агаар болгаш шериг далай базаларын бээриниң дугайында айтырыгларнын талазы-биле АҚШ биле франкочу Испанияның аразында чугаалажыышкыннарның тодаргай үүлдериниң дугайын «Нью-Йорк пост» солуннуң допчулакчызы дыннаткан.

Шериг-далай болгаш шериг-агаар базаларын Катышкан Штаттарга бээриниң орну кылдыр Франко болза, 20 дивизияларны дерип чепсегээринге болгаш франкочу армияны хандырарының бүгү системазын чаартып организастаарынга хереглээр хөреңгилерни болгаш чепсектерни Катышкан Штаттар берзин деп негеп турарын америк шериг төлээ черинин удуртукчузу генерал Киснер чоокта чаа Пентагонче дыннаткан деп корреспондент айтып турар. Чижеглеп алган сан ёзугаар алырга, армияны ынчаар чаартып организастаарынга 500 миллион доллар чарыгдатынар болуп турар.

Корреспондентиниң дыннадып турары-биле алырга, агаар болгаш шериг-далай базаларының дугайында баштайы дугуржулга чедип алдынган, ынчалза-даа Франконуң негелдезиниң дугайында айтырыг ам дээреде шиитпирлетинмээн.

(СЭТА).

Италияда үөрлээшкин

РИМ. «Унита» солуннуң дыннадып турары-биле алырга, Офанто хемниң эриктеринден ашкан суг Бари болгаш Фоджа можуларда элээн каш чүс гектар черлерни шыва алы берген. Бари хоорайның кыдыгларында хөй-хөй кудумчулар суг-биле шыптына берген. Мольфетта хоорайдан 107 бажыңнарның чурттакчылары бажыңнарындан дезип көшкен.

(СЭТА).

Алжириниң порт ажылдакчыларының танктар чүдүреринден ойталааны

ПАРИЖ. «Юманите» агентилелиниң корреспондентизиниң Алжирден медээлеп турарын ёзугаар алырга, «Шарль де Борн» транспортунга Марсельче баар танктар чүдүреринден Алжириниң порт ажылдакчылары декабрь 17-де ойталаан.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

Скарлатина—айыылдыг, халдавырлыг аарыг

Аарыг ургларның ойнаан чүүлдерин болгаш хевин дамчыштыр, ол ышкаш чугаалажылга үезинде чөдүлден, база аарыг кижилер-биле харылзашкан кижилерни дамчып скарлатина халдаар.

Скарлатинадан аараан кижиниң бажыңынга барган кижи болза, оон халдавырын бодунуң бажыңынче аппарып, кадык ургларынга чыпшырып болур.

Ургнуң мага-бодунга шивишкилер үнүп, боостаазы аарыг берзе, бажыңынарже эмчини дорааан-на чаланар.

Скарлатина болза, ангина хевирлиг, шивишки үнмейн, анаа эрттип база болур.

Аарыг ургну шимчетпейн чыттырар, аъш-чемин таарыштырар болгаш чөп эмнээри чугула негетинер.

Скарлатина бүүректе болгаш кулактарның хуулуп аарааны хевирлиг үргүлчү каданнап турар.

Ургну эмнелгеже чорудупканынар соонда ургнуң хевин болгаш бажыңның иштин дезинфекцилээрин (эм холуктуг эзилдиг-лер-биле арыглаарын) негенер.

Скарлатинадан аарып эрттирген ургар 40 хонуктуң иштинде бодун долгандыр турар ургларга халдавырны тарадып болур.

ИЕЛЕР! Аарыг ургларны кадык ургларже, кадык ургларны аарыг ургларже чоокшулаштырып харылзаштырбаңар!

Тыва областың санитар-чырыдыышкын Бажыңы.

1953 чылда областың „Шын" солунунуң чагыдылгазы чоруп турар

ЧАГЫДЫЛГАНЫҢ ӨРТӨӨ:

Чылда — 52 рубль 20 копеек
Чартык чылда — 26 рубль 10 копеек
6 айда — 13 рубль 05 копеек
Неделяда 5 үнер.

Чагыдылганы «Союзпечатьтың» хоорайларда килдистери, харылаа салбырлары болгаш агентилери, а ол ышкаш бүдүрүлгелерде, албан черлеринде, совхозтарда болгаш колхозтарда хөй-ниити төлээлекчилери хүлээп ап турар.

Оон-биле кады областың

«ТУВИНСКАЯ ПРАВДА», «ТЫВАНЫҢ АНЫЯҚТАРЫ» — «МОЛОДЕЖЬ ТУВЫ», «СЫЛДЫСЧЫГАШ»

солуннарының чагыдылгазын база хүлээп ап турар.

Шупту чагыдылгалыг турарынче!

СОЮЗПЕЧАТЬ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин күдумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң орулакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьның 4—98; пропаганда болгаш агитация, уран-чүүл, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң 3—68, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б02081 Облкүүскомнуң типографиязы